

Kafkabrigade Voortijdig Schoolverlaten

**In opdracht van:
Ministerie van OCW – Projectdirectie VSV**

Rapport
April 2006

**Jorrit de Jong
Lobke van der Meulen
Sebastiaan van der Lubben
Ruud Kooiman**

**Samenwerking van:
Centre for Government Studies (Universiteit Leiden)
Stichting Nederland Kennisland**

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Methode.....	5
3. Quickscan beleid en uitvoering.....	8
3.1. Beleid.....	8
3.2. Uitvoering.....	8
4. Resultaten.....	10
5. Conclusies en aanbevelingen.....	14

Bijlagen:

- a. Quickscan beleid en uitvoering
- b. Verslag 'Functioneringsgesprek'
- c. Narratieven en stappenschema's (PDF)

1. Inleiding

Het ministerie van OCW heeft de 'aanval op de uitval' afgekondigd. Dat houdt in dat men alerter wil zijn op de oorzaken en gevolgen van schooluitval en maatregelen wil nemen ter voorkoming daarvan. Wanneer je schooluitval bekijkt vanuit de onderwijsskolom zijn er zeker verbeteringen mogelijk, bijvoorbeeld door de inschrijfdrempels te verlagen of andere belemmeringen weg te nemen. Maar dat veronderstelt dat je al te maken hebt met een (potentiële) leerling of student. Wat doen we met de mensen die niet (meer) in contact staan met de onderwijsskolom? Hoe komen we erachter wie en waar ze zijn, wat hen bezielt of tegenhoudt en wat er precies gebeurt in hun contacten met de vele instanties?

Het Centre for Government Studies van Universiteit Leiden, Campus Den Haag heeft samen met Stichting Nederland Kennisland een onderzoeks- en interventiemethode voor bestuurlijke vraagstukken ontwikkeld: de Kafkabrigade. De Kafkabrigade is een praktijkonderzoek waarbij vanuit het perspectief van de burger of de ondernemer de knelpunten in het functioneren van de overheid samen met de betrokken uitvoerders en beleidsmakers onderzocht wordt. Het blijft niet bij analyseren alleen. Nadat er gezamenlijk een analyse van de problemen is gemaakt, wordt ook een verkenning gemaakt van de eerste kleine stap(pen) in de richting van de oplossing van het probleem.

De projectdirectie VSV heeft de Kafkabrigade ingeschakeld om een antwoord te zoeken op deze vragen en te bekijken hoe het beter zou kunnen. De brigade heeft in eerste instantie gekeken wat er de afgelopen tijd aan rapporten over schooluitval gepubliceerd is en heeft een eerste impressie van de uitvoering van het beleid voor schooluitval in Amsterdam-West gemaakt. Daarna is het levensverhaal van drie jongeren uit Amsterdam-West die in de categorie 'VSV-er' vallen op papier gezet. Vervolgens zijn alle betrokken uitvoerders en beleidsmakers verzameld voor een 'Functioneringsgesprek'. Tijdens deze bijeenkomst is aan de hand van de persoonlijke levensverhalen van de jongens gesproken over de knelpunten in de aanpak van voortijdig schoolverlaten en is er nagedacht over oplossingen voor deze knelpunten. Samengevat heeft de Kafkabrigade vanuit de praktijk een aantal concrete verbeteringen geformuleerd.

In dit rapport geven we eerst kort een toelichting op de gebruikte methode. Daarna volgt een korte samenvatting van de 'quickscan' van het beleid rond VSV en een schets van de aanpak in Amsterdam-West. Vervolgens beschrijven we de resultaten van het onderzoek. De verhalen van de drie jongens en de belangrijkste punten uit het 'Functioneringsgesprek' komen hierbij naar voren. Tenslotte geven we conclusies en doen we een aantal aanbevelingen op basis van het onderzoek van de brigade. De aanbevelingen zijn oplossingen voor problemen bij het bestrijden van de schooluitval die door de deelnemers zelf tijdens de gesprekken zijn aangedragen. De reden om de methode uitgebreid aan de orde te laten komen, is dat we met dit rapport naast de resultaten ook kennis over onze werkwijze willen overdragen, zodat de projectdirectie ook zelf verder zou kunnen gaan met de methode. Immers, gezien de complexe uitvoeringspraktijk rond

voortijdig schoolverlaters en jeugdbeleid in het algemeen lijkt het van groot belang om voortdurend inzicht te houden in de concrete effecten van beleid.

2. Methode

De Kafkabrigade heeft als doel om bestuurlijke vraagstukken vanuit het perspectief van burgers en uitvoerders te benaderen en op te lossen. Niet de beleidskolom, maar het probleem zoals het beleefd wordt door de direct betrokkenen staat centraal. De brigade heeft als motto: 'geen actie zonder reflectie en geen reflectie zonder actie'. Het is een kort onderzoek naar de manier waarop problemen zich manifesteren en de manier waarop de overheid en andere instanties daar mee omgaan. De Kafkabrigade vertrekt vanuit het perspectief van de eindgebruiker. De probleemsituaties van enkele burgers (of ondernemers) worden volledig uitgedroogd. Vervolgens wordt er een reconstructie gemaakt. Deze reconstructie wordt in een 'Functioneringsgesprek' besproken met uitvoerders en beleidsmakers van alle instanties (publiek en privaat) waar deze eindgebruiker mee in contact heeft gestaan of had moeten staan. Dit gesprek heeft tot doel om antwoord te krijgen op de vraag hoe de kafkaïaanse situaties waarin eindgebruikers en ambtenaren terecht kunnen komen zich ontwikkelen en hoe we deze structureel kunnen voorkomen.

Uitgangspunten van de Kafkabrigade

- *Cases in overleg met opdrachtgever*

De selectie van de cases wordt in overleg met de opdrachtgever gedaan. Met de projectdirectie VSV hebben we gekozen om drie schoolverlaters te kiezen die 'op het randje' zaten, m.a.w. die waarschijnlijk met wat extra hulp op het juiste moment niet waren uitgevallen. Het idee daar achter is dat in die doelgroep nu de meeste winst te behalen is.

- *Eindgebruiker centraal, maar alle actoren betrokken*

Het gaat bij de Kafkabrigade niet alleen om de eindgebruiker, maar om alle betrokken actoren: burgers, uitvoerders, managers, beleidsmakers en bestuurders. Zij worden op meerdere momenten en manieren in het proces betrokken. Maar er wordt met iedereen wel vanuit praktijksituatie teruggeredeneerd naar het beleid of de organisatie. In dit project hebben we eerst een bloemlezing van het beleid gemaakt. Daaruit komt een bepaalde probleemdefinitie en een bijbehorende instrumentatie naar voren. Vervolgens hebben we interviews met uitvoerders gedaan en deze probleemdefinitie gespiegeld aan hun ervaringen. Vervolgens hebben we meerdere malen met drie schoolverlaters gesproken om hun verhaal en probleemsituaties te kunnen spiegelen aan de beelden die uit het beleid en de uitvoeringspraktijk naar voren kwamen.

- *Beleid en regels zijn nodig, maar het kan soms slimmer*

Het uitgangspunt van de Kafkabrigade is niet dat beleid niet werkt en regels overbodig zijn. Een achterliggende gedachte is wel dat er vaak ruis op de lijn ontstaat tussen beleid en uitvoering, maar ook tussen uitvoering en eindgebruiker. Dat levert situaties op waarin burgers, uitvoerende ambtenaren vastlopen en hun werk niet meer goed kunnen doen. En waarin beleidsmakers in het duister tasten waarom het beleid 'niet werkt'.

- *Onder de radar*

We opereren 'onder de radar', we mijden media-aandacht tijdens het project. Simpelweg omdat de bereidheid van betrokkenen om te leren sterk zal afnemen als zaken in de schijnwerpers terecht komen. We proberen een veilige omgeving te creëren waarin falen benoemd kan worden zonder gelijk in de sfeer van schuld en verwijten getrokken te worden. Net als in de luchtvaart, waar het toegeven van fouten beloond wordt. Dat is een voorwaarde om te kunnen leren en zo de luchtvaart veiliger te maken. Dat vergt vertrouwen.

Fases van de Kafkabrigade

De Kafkabrigade werkt in 5 fases:

1: Deskresearch en selectie cases

De eerste stap in het proces is om te onderzoeken wat er al over het bestuurlijke vraagstuk is gepubliceerd. Hoe wordt er naar het probleem gekeken? Welke oplossingen worden genoemd?

Vervolgens selecteren we in overleg met de opdrachtgever een aantal cases. Afhankelijk van het onderwerp gaan we met 'experts' praten: burgers die in het dagelijks leven met dit probleemgebied te maken hebben. Op basis van deze gesprekken kiezen we twee of drie interessante cases. Bij de aanpak van Voortijdig Schoolverlaten zijn veel verschillende organisaties betrokken en de urgentie van het probleem is algemeen bekend. We hebben voor deze fase van de brigade dan ook veel mensen kunnen spreken (docenten, mensen van het RMC, trajectbegeleiders, etc.). We hebben echter gemerkt dat het lastig is om jongeren te vinden die hun hele levensloop willen vertellen en er ook mee instemmen dat dat op papier gezet wordt.

2: Beschrijving cases in narratief en stappenschema

Het verhaal van de geselecteerde personen pluizen we volledig na (met welke overheidsinstanties heeft hij/zij op welk moment en met welk doel contact gehad, etc.) Dit verhaal zetten we op papier in een narratief en een overzichtelijk stappenschema. Dit narratief en stappenschema zijn uitgangspunt bij het 'Functioneringsgesprek'.

We maken in deze fase van de brigade in feite een inventarisatie van de verschillende contactmomenten met de overheid en een overzicht van alle betrokkenen. De bron voor deze inventarisatie is de jongere zelf. We hebben bij een jongerenwerkplaats in Amsterdam-Slotervaart uiteindelijk drie jongens gevonden die ons hun levensverhaal wel wilden vertellen. We hebben hen geïnterviewd - eerst gezamenlijk vervolgens afzonderlijk - en hun verhaal op papier gezet.

3: 'Functioneringsgesprek'

Met het narratief en stappenschema in de hand organiseren we een 'Functioneringsgesprek'. Dit is een besloten bijeenkomst waarin we met de jongeren en

alle betrokken uitvoerders en beleidsmakers een analyse van de problemen maken. We lopen de narratieven en stappenschema's gezamenlijk door en vragen aan alle betrokkenen of onze analyse van de situaties kloppen. Zo niet, wat er dan niet aan klopt. Vervolgens wordt er niet alleen gesproken over wat nu precies de knelpunten in het proces zijn, maar worden er ook 'harde' afspraken gemaakt voor concrete acties om de knelpunten op te lossen.

4: Rapportage

De rapportage aan het ministerie is beknopt. Het is niet de bedoeling om een rapport op zich bij de opdrachtgever af te leveren. In plaats daarvan maken we een kort document met een aantal aanbevelingen en actiepunten op basis van de casus. Naast dit document omvat de rapportage de narratieven en stappenschema's van de casus en een verslag van de workshop.

5: Overdracht

Tenslotte maken we een afspraak om de conclusies en aanbevelingen met de organisatie te bespreken. Dit kan in een klein gesprek met de projectdirectie plaatsvinden of in een bijeenkomst waarvoor we in overleg met de opdrachtgever alle belangrijke personen van het ministerie voor uitnodigen.

3. Quickscan beleid en uitvoering

We zijn deze brigade begonnen met een quickscan van wat er de laatste tijd over de aanpak van Voortijdig schoolverlaten geschreven is. Hoe wordt er op verschillende plekken tegen schooluitval aangekeken? Hoe wordt het probleem benaderd? Daarnaast hebben we ook een quickscan gemaakt van de uitvoering in Amsterdam-West. Hiervoor hebben we een aantal mensen geïnterviewd van uitvoerende organisaties (o.a. een coördinator van het RMC, een zorgcoördinator van een VMBO en een coördinator Jeugd van de politie). We hebben hen naar hun eigen ervaringen gevraagd. Tegen welke problemen lopen zij aan in hun werk? Wat zou er volgens hen veranderd moeten worden om hun werk eenvoudiger en effectiever te maken? Daarnaast hebben we een conferentie van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaten (RMC) in Amsterdam-West bezocht. Op die conferentie waren ca. 150 mensen aanwezig van alle bij voortijdig schoolverlaten betrokken instellingen in Amsterdam-West: casemanagers van het RMC, lokale trajectbegeleiders, jeugdpolitie, zorgcoördinatoren van scholen, Jongerenloket, Bureau Jeugdzorg, stadsdeelambtenaren, GGD, etc. De centrale vraag van de conferentie was hoe het aantal voortijdig schoolverlaters met een startkwalificatie verhoogd kan worden. In dit hoofdstuk geven we een korte beschrijving van de quickscan. De quickscan zelf voegen we als bijlage toe aan dit rapport (bijlage a).

3.1. Beleid

Sinds 1998 staat voortijdig schoolverlaten expliciet op de politieke agenda. In dat jaar is een Plan van Aanpak voor schooluitval verschenen. De aanpak wordt gericht op registratie, coördinatie en terugleiding van jongeren naar school of (duurzaam) werk. Een belangrijke rol is weggelegd voor het RMC. Het beleid dat in het plan wordt voorgesteld bestaat uit drie pijlers: 1) preventie in het onderwijs en versterken handhaving leerplicht, 2) versterking van de RMC-functie en 3) aanpak risicojongeren in grote steden. Centraal staat het belang van de coördinatiefunctie door gemeenten. In latere beleidsdocumenten (2004) staat dat het RMC goed werkt voor registratie van jongeren die niet meer leerplichtig zijn. De middelen om jongeren te kunnen helpen ontbreken echter nogal eens: niet voldoende mogelijkheden voor trajectbegeleiding op maat, ed.

In het Amsterdamse Sociaal Structureel Plan 2004-2015 is ook een plan van aanpak voor voortijdig schoolverlaten opgenomen. Ook de Amsterdamse aanpak kent drie pijlers: 1) preventie, met als uitgangspunten a. scholen doen er alles aan om hun leerlingen vast te houden tot deze de eindstreep hebben gehaald; b. rijksgeld gaat vóór gemeentegeld; en c. scholen zijn zelf verantwoordelijk voor leer-werk trajecten; 2) instrumenten, met als belangrijkste die van leerplichthandhaving en leerrechtbevordering met behulp van resp. registratie (las en rmc) en monitoring (LOJP-monitor); en 3) bijzondere trajecten voor risicojongeren. Onlangs is een rapport van de Rekenkamer Amsterdam verschenen waarin te lezen is dat Amsterdam de doelstellingen van het beleid niet heeft gehaald.

3.2. Uitvoering

Bij onze quickscan van de uitvoering zijn een aantal opvallende *mechanismen* naar voren

gekomen, die (mede) oorzaak van de problemen met de aanpak van voortijdig schoolverlaten kunnen zijn. In de eerste plaats is de aanpak van schooluitval duidelijk een 'hot issue'. Er worden ontzettend veel kleine (lokale) initiatieven op dit gebied ontplooid, maar structureel verandert er weinig. Daarnaast valt de versnippering van de uitvoering van het beleid op. De uitvoering is op stadsdeel-niveau georganiseerd. Dat houdt in dat er in Amsterdam-West al zeven verschillende netwerken van organisaties bestaan. In zo'n stadsdeelnetwerk zitten weer talloze instellingen/diensten. Het kost organisaties zoveel moeite om met elkaar in contact te blijven dat de jongere zelf uit de discussie verdwijnt. Wat verder opvalt bij deze eerste schets is dat de school haast buiten spel staat als het gaat om de aanpak van voortijdig schoolverlaten. Jongeren zitten vaak niet in het stadsdeel op school waar ze wonen. Bij de aanpak van schooluitval speelt de thuissituatie van een jongere een belangrijke rol. De hulpverlening vindt dan ook plaats in het stadsdeel waar de jongere woont. Een laatste mechanisme is dat er onder hulpverleners geaccepteerd wordt dat er altijd een groep jongeren zal zijn die je niet kunt helpen. De vraag is natuurlijk waar je die grens trekt. Het lijkt erop dat de grens getrokken wordt op basis van de maximale reikwijdte of tijdsbesteding die hulpverleners hebben.

De uitvoerders die wij hebben gesproken hebben in deze eerste fase ook al een aantal problemen genoemd met de aanpak van voortijdig schoolverlaten waar zij met hun werk tegen aanlopen. Een eerste probleem dat in alle gesprekken terugkwam was 1 oktober als peildatum voor het ministerie. Afhankelijk van het aantal leerlingen dat een school op die datum heeft, stelt het ministerie vast hoeveel geld een school voor dat jaar krijgt. Gevolg hiervan is dat scholen tot 1 oktober zoveel mogelijk leerlingen aannemen (ook als ze weten dat ze niet iedereen een stageplaats kunnen aanbieden), maar daarna geen nieuwe leerlingen meer aannemen voor de rest van het schooljaar. Spijtoptanten krijgen dus pas een jaar later weer een kans. Een ander groot probleem is het gebrek aan stageplaatsen. Vooral allochtone jongeren hebben grote moeite om een plaats te vinden. Zonder stageplaats kunnen jongeren hun opleiding niet afronden. Een laatste probleem dat algemeen genoemd werd, is de kloof tussen de vraag van de arbeidsmarkt en het aanbod van nieuwe werknemers. Op de arbeidsmarkt is er steeds minder werk voor laag opgeleide (of niet-opgeleide) jongeren, terwijl er steeds meer jongeren zonder startkwalificatie de school verlaten. Dit is niet zozeer een probleem rond schooluitval, maar wel rond maatschappelijke uitval.

4. Resultaten

We hebben gezien dat het landelijk en gemeentelijk beleid de uitval zelf als het voornaamste probleem ziet. Het landelijk beleid richt zich voornamelijk op registratie en coördinatie en de aanpak van de risicjongeren. Lokale organisaties moeten dat beleid uitvoeren. In de uitvoering spelen een aantal mechanismen die leiden tot ongewenste effecten. Aangezien in de praktijk de problemen van jongeren breder zijn dan alleen hun schooluitval zijn er al snel veel organisaties die met elkaar een deel van het probleem van een jongere proberen op te lossen. Zij zien allemaal een deel van de problematiek, niet het gehele plaatje. En als zij coördineren, afstemmen, overleggen, gaat weer een groot deel van de werktijd in die coördinatie en het overleg zitten. In het eerste geval is er te weinig zicht op de jongere, in het tweede geval te weinig tijd voor de jongere.

Hoe ziet dat er uit voor die jongere zelf? Is het mogelijk om uit dat dilemma te komen? In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste punten uit de persoonlijke verhalen (narratieven) van de jongens en hun opmerkingen uit het 'Functioneringsgesprek' op een rij. De complete narratieven met de stappenschema's en het verslag van het 'Functioneringsgesprek' zijn als bijlage aan het rapport toegevoegd (b en c).

4.1. Narratieven en stappenschema's

San

De oorzaak van San's schoolverlaten is uiteindelijk terug te voeren op de problemen die hij thuis heeft. Al op jonge leeftijd krijg hij te maken met huiselijk geweld. Na de scheiding van zijn ouders gaat hij bij zijn vader wonen. Als San ongeveer 13 jaar is, krijgt zijn vader een herseninfarct. San neemt dan de zorg voor zijn vader op zich. Daarnaast heeft hij allerlei baantjes en klusjes (voornamelijk wit) in de bouw. Deze thuissituatie is niet ideaal en na verloop van tijd wordt hij door Bureau Jeugdzorg in vier verschillende pleeggezinnen (bekenden) geplaatst. Telkens gaat het mis. Tussendoor (en daarna) is hij af en toe dakloos.

San laat vervolgens aan Bureau Jeugdzorg weten dat hij graag naar het buitenland zou vertrekken. Die mogelijkheid blijken ze hem te kunnen bieden. Hij komt in Tsjechië in een strenge tuchtschool terecht, waar hij door middel van chantage pas weer wegkomt. Vertrouwen in de jeugdzorg heeft hij niet meer. Als hij terug is uit Tsjechië krijgt leer- en werkplaats bij een elektrabedrijf. Daarvoor moet hij zich ook bij het ROC aanmelden. Daar loopt het mis. Hij krijgt wel aanmaningen van de school, maar hij is in de administratie van de school niet als leerling terug te vinden. Hierdoor moet hij de school verlaten en is daarmee ook zijn baan kwijt.

Daarna komt hij terecht bij een malafide uitzendbureau. Hij werkt er hard en verdient redelijk, totdat hij ziek wordt. Als hij niet werkte, kreeg hij ook geen geld. Hij ging daarom op zoek naar een andere optie en schreef zich in bij het CWI. Hij moest daar stapels formulieren invullen, maar hij kon niet aan werk, een uitkering of een opleiding geholpen

worden. Via via is hij uiteindelijk bij een jongerenwerkplaats in Slotervaart terechtgekomen. Hier werkt hij en kan zich voorbereiden op een nieuwe (technische) opleiding.

Daniël

Daniël is achteraf gezien van school afgegaan, doordat hij verkeerde vrienden kreeg. De overstap van de basisschool naar de middelbare school viel hem erg zwaar. Hij vindt het leven op school hard. Als je niet mee kunt dan val je buiten de boot. Samen met zijn vriendjes ging hij zich met andere dingen bezighouden dan met school, hij wilde er bij horen. In het eerste jaar heeft hij een leraar die in hem gelooft en hem voorwaardelijk mee wil nemen naar het tweede jaar. Hij heeft echter al zoveel gemist, dat hij niet meer kan aanhaken. Hij stopt met school en hangt een aantal maanden thuis en op straat rond. Hij experimenteert veel met drugs en is depressief. Hierdoor komt hij in een psychologische pedagogische inrichting (PPI) terecht. Hij vindt het daar net zo 'hard' als op school. Terwijl dit eigenlijk het uiterste redemiddel is, worden zelfs hier jongens weggestuurd.

Na het PPI doet hij een schakeljaar op het ROC en volgt vervolgens twee jaar de opleiding installatietechniek. Door de problemen die hij al heeft loopt dat uiteindelijk mis. Hij probeert een uitkering te krijgen en na een jaar lukt dat. Hij 4,5 jaar met die uitkering op de bank gezeten met zware depressies. Daarnaast kwam hij in deze periode ook vaker met justitie in aanraking. Uiteindelijk komt hij via Maatwerk (en een vriend) bij de Blauwe Olifant terecht. Daar bereidt hij zich voor om een opleiding (of stage) in het jongerenwerk te gaan doen.

Daar zijn instanties als Jeugdzorg volgens Daniël niet mee bezig. "Jeugdzorg moet zaken draaien, maar het gaat vaak verkeerd in de methoden om jongeren te bereiken. Er wordt niet goed geluisterd en er wordt weinig uitgehaald. Je zou voor iedereen beleid op maat moeten maken. Kijk, wij zijn lopende business, er zit handel in. Je moet je afvragen waarom er jongeren zijn die camera's aan diggelen slaan, die, letterlijk, met de rug naar de maatschappij gaan staan. De maatschappij ziet ze als drop-outs en laat ze liggen. Dan stroomt alle energie weg – de mens keert zich dan van de samenleving af met allerlei consequenties van dien."

Rabi

Rabi heeft een ontzettend leuke jeugd gehad. De reden dat hij school voortijdig verlaten heeft en nu geen diploma heeft is dat hij een aantrekkelijk alternatief had voor school: voetbal. Tot hij geblesseerd raakte had hij uitzicht op een carrière als profvoetballer bij Telstar. Hij ging steeds meer trainen – zonder dat zijn moeder dat wist – en spijbelde. Toen hij niet meer leerplichtig moest hij van school kiezen tussen school en voetbal. Dat werd voetbal en hij verliet school. Wat later loopt hij een enkelblessure op en is zijn kans op een profcarrière verkeken. Dan merkt hij hoe hard hij een diploma nodig heeft.

Vier jaar lang heeft hij allerlei baantjes die hij steeds zelf zoekt. In de instanties die hem daarbij zouden kunnen helpen heeft hij geen vertrouwen. Via Maatwerk kan hij aan de

slag bij parkeerbeheer of de afdeling groenvoorziening, maar daar voelt hij zich niet op zijn plaats. Ook in het CWI is hij teleurgesteld. Hij reageert op een advertentie waarin staat dat het CWI werk heeft voor jongeren zonder diploma. Hij wordt uitgenodigd voor een gesprek, maar blijkt wel degelijk een diploma te moeten voor ze hem aan het werk kunnen helpen. Tenslotte voelt Rabi zich – regelmatig – gediscrimineerd. Eén keer neemt hij de proef op de som. Een kledingzaak had een briefje aan de deur dat ze mensen zochten. Rabi is meteen zijn c.v. langs gaan brengen, maar kreeg te horen dat er al iemand was gevonden. Hij vertrouwt het niet en vraagt een Nederlandse vriend om ook te solliciteren. Die jongen wordt direct aangenomen en werkt er tot op de dag van vandaag.

Bij de jongerenwerkplaats waar hij nu zit, voelt hij zich thuis. Het voelt net als bij Telstar als familie. Binnen de Blauwe Olifant wil hij doorgroeien als jongerenwerker. Hij wil ervoor zorgen dat andere jongeren sporten (kunnen) combineren met werken, zodat zij wel een diploma halen.

4.2. 'Functioneringsgesprek'

In het 'Functioneringsgesprek' is een aantal knelpunten bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten naar voren gekomen die we hier op een rijtje zetten. Deze problemen zijn genoemd door de schoolverlaters en door uitvoerende ambtenaren. Het zijn knelpunten waar zij regelmatig tegen aanlopen.

Gebrek aan betrokkenheid (van de school)

Alle drie de jongens geven aan dat ze een enthousiaste en gemotiveerde leraar/coach/mentor gemist hebben. Dat kan een gezinsvoogd zijn, maar ook een docent of buurman. Iemand die naar hen luistert en zich hun lot aantrekt. De jongens zeggen alle drie dat de kans groot is dat ze op school waren gebleven als ze een enthousiaste leraar hadden gehad, die aandacht aan hen had besteed.

Bureau Jeugdzorg: indiceren, geen langdurige hulp geven

San geeft aan dat hij zich heel slecht geholpen voelt door Bureau Jeugdzorg. Hij wil liever helemaal geen hulp nodig hebben, maar als dat dan toch zo is, wil hij ook goed geholpen worden. De deelnemer van Bureau Jeugdzorg herkent dit wel. De hoofdtaak van het bureau is om indicaties te stellen en Bureau Jeugdzorg is slecht in het geven van langdurige steun. Zo is gezinsvoogd voor de meeste mensen een tijdelijke functie, waar een grote doorstroming is.

Verkokering – geen 'overview'

Bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten zijn ontzettend veel (overheids)organisaties betrokken – lokaal (op stadsdeelniveau zelfs), provinciaal (zoals Bureau Jeugdzorg) en nationaal (verschillende ministeries). De organisatie is veel te ingewikkeld. Er is maar één iemand met het complete beeld van de problemen van een individu en dat is de jongere zelf. Hij (of zij) moet telkens opnieuw het hele verhaal vertellen en heeft te maken met een

hele reeks contactpersonen die ieder weer iets anders vertellen. Het gevolg is dat geen van de betrokkenen overzicht heeft over de situatie van de jongeren, iedereen ziet maar een klein stukje. Hierdoor is er vaak lange tijd geen inzicht in de problemen van jongeren. Als dat er uiteindelijk wel is, is het meestal te laat om adequaat in te kunnen grijpen.

Procedures en protocollen

De jongens geven alle drie aan dat ze voelen dat er niet naar hen geluisterd wordt. Als zij hun verhaal vertellen aan een hulpverlener (bijvoorbeeld iemand van Bureau Jeugdzorg) dan merken ze dat diegene hun problemen direct in een protocol proberen te passen. Ze gaan in hun hoofd het boekje na en kijken in welk hokje ze dit probleem het best kunnen passen. De officiële procedure is vaak geen adequate oplossing voor hun specifieke probleem. Dit is ook een probleem voor de hulpverleners zelf. Zij horen vast te houden aan de protocollen en procedures, terwijl de jongere die zij voor zich krijgen daar vaak niet in 'past'.

5. Conclusies en aanbevelingen

De conclusies die hier getrokken worden zijn het resultaat van een kwalitatief diepteonderzoek, niet van een representatieve kwantitatieve analyse. Dat betekent dat de uitspraken niet generaliseerbaar zijn op basis van ons onderzoek. Veeleer geven zij aanleiding tot nader onderzoek over de omvang van de geconstateerde problemen, mechanismen en knelpunten. Onze methode legt als het goed is mechanismen bloot die door kwantitatief onderzoek minder snel aan het licht komen. Het gaat hier namelijk om de vraag hoe verschillende vertegenwoordigers van de beleidswereld, de uitvoeringswereld en de leefwereld van de schoolverlater tegen het probleem aankijken. De verschillen tussen die werelden zijn mogelijke verklaringen van de getallen die kwantitatieve onderzoeken produceren. De conclusies hebben betrekking op de geconstateerde mismatches tussen beleid, uitvoering en persoonlijke leefsituaties. De aanbevelingen komen voort uit de creatieve deliberatie tijdens het 'functioneringsgesprek' en onze eigen expertise die is opgedaan in vergelijkend onderzoek in andere uitvoeringsketens, waaronder de jeugdzorg.

Probleemdefinitie vs. beleidsdefinitie

Het VSV-beleid is een categorie op zich geworden. Uiteraard is er afstemming op alle niveaus tussen de verschillende 'ketens', maar de aanvankelijke indruk dat er verschillende dossiers, portefeuilles en beleidsketens zijn is in dit onderzoek bevestigd. Er is op nationaal niveau een taskforce jeugdwerkloosheid, een operatie Jong, een projectdirectie VSV, op provinciaal niveau is de coördinatie van het jeugdbeleid belegd terwijl op gemeentelijk niveau de ketensamenwerking tussen de verschillende uitvoerende partijen geregisseerd moet worden. Hoewel er consensus lijkt te zijn over het doel: jongeren zolang mogelijk op school (minimaal startkwalificatie) en dan zo snel mogelijk aan het werk (of stageplaats), biedt deze doelstelling onvoldoende garantie voor het richten van het beleid en de uitvoering. De analyse van de narratieven van de schoolverlaters laat van beleidscategorieën weinig heel. Onderwijs, jeugdzorg, justitie, arbeidsmarkt lopen volledig door elkaar heen. Het lijkt niet goed mogelijk om de verantwoordelijkheid voor de schooluitval toe te schrijven aan een van de ketenpartners of beleidskolommen. De consequentie daarvan is dat het probleem fundamenteel anders bekeken moet worden. Intensiveren van het beleid langs de bestaande lijnen heeft weinig zin en meer coördinatie en afstemming evenmin: dat leidt volgens de deelnemers alleen maar af van het echte werk.

Professionals in de uitvoeringspraktijk

Zowel de jongeren als de uitvoerders en beleidsmakers concludeerden dat er in de levens van deze drie jongens 'gewoon iemand had moeten zijn die ze erbij hield'. Dat klinkt ongelooflijk simpel, maar blijkt ongelooflijk moeilijk te zijn. Want hoe creëer je 'die ene leraar' die bepalend is in iemands leven? Opvallend is dat het niet uitmaakt wie het is of welke professional het is die dat beetje extra doet. Veel belangrijker is dat de kans dat mensen in welke functie dan ook (politie, buurtwerker, psycholoog, werkgever, onderwijzer, etc) in staat zijn om te signaleren dat het fout gaat en extra aandacht te

besteden aan de jongere. De vraag is of daarop te sturen valt. Veel heeft te maken met de persoonlijke betrokkenheid van mensen. Toch is er meer over te zeggen. Er zijn namelijk wel redenen waarom mensen die in principe iets extra's zouden kunnen betekenen dat toch niet doen: werkdruk, bureaucratie en afrekenmechanismen (negatieve incentives). Werkdruk ontstaat volgens de uitvoerders door capaciteitstekort. Tegelijkertijd geven ze aan veel tijd met rapportage en overleg kwijt te zijn. Vermindering van deze bureaucratie en vergadercultuur lijkt daarom eerste prioriteit. Pas dan kan je weer kijken naar extra mensen, anders gaan nieuwe krachten een suboptimaal proces versterken. De afrekenmechanismen voor professionals zijn teveel input gestuurd. Niemand heeft echt de ruimte om 'iets extra's te doen. Zij die dat wel doen, doen dat vanuit beroepseer en persoonlijke betrokkenheid. Daar wordt men niet voor beloond. En dat zou wel kunnen met sterkere kwalitatieve indicatoren.

Tegelijkertijd is het probleem puur numeriek al groter dan de beschikbare professionele capaciteit. De aanwezige leerplichtambtenaar laat weten dat zij vaak schippert met tijdelijke oplossingen, omdat ze jongeren door de lange wachtlijsten niet direct door kan verwijzen naar Bureau Jeugdzorg. En de jongens geven aan dat zij het gevoel hadden dat ze een 'geval' waren waar een procedure op werd losgelaten. Om ervoor te zorgen dat zij zich serieus genomen voelen, zou er – beter - naar hen geluisterd moeten worden en de hulpverlening – zoveel mogelijk – op hun situatie aangepast moeten worden (binnen de bestaande regels). Van beide kanten – ketenpartners en klanten – wordt dus enorme druk uitgeoefend op Jeugdzorg. De vraag is of alleen het herinrichten van processen, procedures en indicatoren genoeg is.

Sturing en coördinatie

De huidige sturing en instrumentatie in de diverse betrokken beleidskolommen lijkt het mogelijk te maken dat ondanks alle terechte probleemanalyses en goede bedoelingen, het probleem blijft voortbestaan. Hoewel de coördinatie en afstemming misschien het overzicht en de kwaliteit van de uitvoering ten goede komen, zijn alle professionals er ook erg veel tijd en energie aan kwijt: vergaderingen, rapportages, intakes, werkoverleg en dat op meerdere niveaus. Er is veel sprake van coördinatie, maar weinig sprake van sturing. Dat komt doordat de verantwoordelijkheden voor arbeidsmarktbeleid, jeugdzorg, onderwijs en justitie op verschillende niveaus belegd zijn. Officieel is de gemeente de regisseur van de keten, maar de gemeente heeft erg weinig middelen om te sturen. Bij gebrek aan beter faciliteert men dus het overleg. Op basis van ons onderzoek in Amsterdam West komen we tot de conclusie dat de gemeente (en niet de stadsdelen) de meest geëigende partij is om te sturen. Zij moeten daar dan wel de middelen voor hebben. Een mogelijk middel zou, naar analogie van de jeugdzorg, een verbod op meervoudige gegevensuitvraag kunnen zijn. Hulpverleners mogen alleen een intake doen als die nog niet door een andere hulpverlener of onderwijzer e.d. gedaan is. In eerste instantie levert dat chaos op, maar zeer spoedig merkt men dan de samenwerking structureler en diepgaander moet worden en zal men een infrastructuur aanleggen waardoor dit makkelijker gaat. Dan reduceer je de bureaucratie, het papierwerk en het overbodige overleg. Belangrijker is dat de jongere in kwestie zich serieuzer en professioneler

behandeld voelt. Want dat is nu niet zo, volgende onze schoolverlaters.

Sturingsadvies Operatie Jong

In april 2006 heeft Operatie Jong een sturingsadvies voor de jeugdzorg uitgebracht. Daarin wordt een aantal aanbevelingen gedaan, dat aansluit bij de resultaten van deze Kafkabrigade:

- Bestuurlijke verantwoordelijkheden zo dicht mogelijk bij het kind en de ouders beleggen (en zo min mogelijk bestuurslagen betrekken);
- Bundeling van taken, vereenvoudiging van de aansturing van het jeugdbeleid en instrumenten afgestemd op resultaatsturing (o.a.) als voorwaarden voor een efficiënt en effectief jeugdbeleid;
- Terugdringen van het aantal uitvoeringsorganisaties in de jeugdzorg;
- Verminderen van bureaucratische lasten in registratie en verantwoording en zo veel mogelijk middelen voor uitvoering van het beleid;
- Eén van de aanvullende taken van de overheid (naast de ouders) is het geven van specifieke ondersteuning op het moment dat kinderen extra steun nodig hebben in hun ontwikkeling of ouders bij de opvoeding;
- Gemeenten zouden ervoor moeten zorgen dat de taken gebundeld aan het kind en de ouders worden aangeboden door hun stelsel van voorzieningen en instellingen daarop in te richten. Gemeenten zijn vrij in de manier waarop ze dat doen;
- Brede buurtscholen die voor-, buitenschoolse en vrijetijdsvoorzieningen aanbieden. Daarnaast ook brede scholen voor het voortgezet onderwijs. Deze brede scholen zouden ook de aanpak van het voortijdig schoolverlaten moeten coördineren en de toeleiding naar de arbeidsmarkt begeleiden;
- Het invoeren van het Elektronisch Kinddossier en een standaard verwijzindex en daaruit volgend de informatie die voortkomt uit deze instrumenten zowel in beleid als uitvoering delen.

Vrijwillige hulpverlening Bureau Jeugdzorg binnen schoolmuren

Een aanbeveling van de Kafkabrigade die direct aansluit bij het sturingsadvies van operatie Jong is het binnen de schoolmuren halen van Bureau Jeugdzorg. Daarmee worden de hulpverleners en jongeren dichter bij elkaar gebracht. De deelnemer van Bureau Jeugdzorg laat weten dat het volgens hem mogelijk moet zijn om de vrijwillige hulpverlening binnen scholen te laten plaatsvinden. Ook is het een optie om kinderpsychologen te betrekken bij scholen voor specifieke begeleiding. Het is voor scholen vaak moeilijk om leerlingen met zorgen te begeleiden, terwijl professionele hulp vaak te laat is.

Indicatoren en incentives

Scholen worden o.a. afgerekend op het aantal schoolgaande kinderen en het aantal scholieren dat de eindstreep haalt. Hulpverleners o.a. op het aantal klantcontacten. De politie o.a. op het gevoel van veiligheid op straat en het CWI o.a. op het aantal mensen dat wordt begeleid naar werk. Deze indicatoren zijn niet gunstig voor het maatschappelijk totaal resultaat m.b.t. schooluitval. De school is probleemjongeren liever kwijt dan rijk,

hulpverleners moeten hun targets halen en besteden noodgedwongen te weinig tijd aan een jongere, de politie houdt ze vooral van de straat en het CWI kan er weinig mee zonder startkwalificatie of werkervaring. Dit beeld geldt niet altijd en overal, maar wel vaak. Het punt is dat niemand op het totaalresultaat wordt afgerekend. Er is bij de aanpak van schooluitval een sterke behoefte aan een intelligente indicator met de volgende kenmerken:

- prestatie wordt bepaald door goede match talent-scholingsresultaat
- prestatie wordt bepaald door goede match ontwikkeling-arbeidsplaats
- prestatie wordt niet bepaald door kwantiteit maar kwaliteit klantcontacten
- prestatie wordt bepaald door het vasthouden van een jongere, in plaats van het afschuiven naar een andere ketenpartner
- prestatie wordt mede bepaald door innovatie en pro-actief handelen in de keten
- prestatie wordt mede bepaald door prestaties van ketenpartners

Maatschappelijke doelen en ideologische oriëntatie

Het debat in de media over schoolverlaters kenmerkt zich door een sterk ideologische toon. Het gaat volgens sommigen om een grote groep onproductieve mensen die overlast veroorzaken en volgens anderen om een groep zielige jongeren die extra steun en aandacht verdienen. De oplossingen voor de problemen worden ook langs ideologische lijnen geformuleerd: werkkampen en zero tolerance aan de ene kant, stimuleringsprojecten en extra aandacht aan de andere kant. Hoewel de retoriek van beide kampen volgens de schoolverlaters en uitvoerders die wij spraken weinig bijdraagt aan een concrete oplossing van het probleem, is het niet onverstandig de ideologische dimensie in acht te nemen.

Het gaat namelijk over de mate wat daarin we vinden dat een scholier al verantwoordelijk is voor zijn eigen handelen. En de mate waarin de staat verantwoordelijk is om – met dwang of lokmiddelen – in te grijpen in iemands leven. Wanneer we die vragen bekijken vanuit het perspectief van economische groei en productiviteit denken we al snel in kosten en baten. Een jongere wordt een som en de kosten worden tegen de baten afgestreept (zie voor interessante bespreking en berekening hiervan rapport CPB en Roel in 't Veld). Een andere manier om tegen schoolverlaters aan te kijken is vanuit het perspectief van een moderne, plurale, democratische samenleving. Dan zien we vooral de samenlevingsaspecten en de kwaliteit van het individuele leven centraal staan. Het gaat dan om de factoren die ons individueel en collectief beter doet (samen)leven. Opvoeding, scholing, werk en sociale leefomgeving worden dan van belang.

Hoewel de normstelling in het beleid duidelijk is: startkwalificatie, zegt die norm weinig over het economisch rendement, noch over het maatschappelijk rendement van de norm. Hoewel op vele plaatsen de normstelling verbijzonderd en ingevuld wordt is er geen sprake van richting van het beleid. Dat vertaalt zich door naar de *inrichting* van de uitvoering en de *verrichting* door de professional. (typologie: Ig Snellen). Het zou buitengewoon goed zijn voor het wegnemen van het Kafka-gehalte in de uitvoering als er

een keuze wordt gemaakt, een duidelijke lijn wordt getrokken en vooral dat de consequenties daarvan in het uiterste worden doorgetrokken. Dat kunnen politici en beleidsmakers niet zelf, daarvoor hebben ze de uitvoering en de schoolverlaters zelf nodig.

Evaluatie en feedback loop

In het VSV beleid is net als in vele andere beleidsketens een relatief grote afstand tussen beleid en uitvoering. De statistische gegevens, die belangrijk zijn bij het bepalen van beleid, komen gelukkig steeds beter op orde. Niettemin geven die volgens de Nijmeegse wetenschapper Ton Eimers, die onderzoek deed naar schooluitval, slechts waarschijnlijkheden en correlaties aan. De cijfers vertellen dat iets (misschien) gebeurt, niet waarom of waarom niet. In het functioneringsgesprek werd pijnlijk duidelijk hoe particulier elke situatie is. Hoeveel er van toeval en pech afhangt. En hoe klein en subtiel de interventies soms hoeven te zijn om schooluitval te beperken. Wanneer een voorwerp van beleid zo beweeglijk en heterogeen is als de groep schoolverlaters in Nederland kunnen we geen machinebureaucratie ontwerpen die ons van het probleem bevrijdt. Juist dan zijn de professionals van het grootste belang.

Een belangrijke aanbeveling is daarom het ontwerpen van een evaluatie en feedbackloop, waarin zowel de jongeren als de professionals om hen heen een plaats hebben. Dat moet niet eens in de zoveel jaar gedaan worden bij wijze van beleidsevaluatie, maar permanent. Het is een manier om de collectieve verantwoordelijkheid voor het probleem te onderstrepen en de professionals, maar ook de gemeente serieus te ondersteunen in hun belangrijke werk. De rol van het Ministerie is dan (samen met VWS en de gemeente) het opsporen en wegnemen van knelpunten en faciliteren van het proces.

Verantwoordelijkheid voor het leerproces

Een belangrijke stap is volgens de oprichter van de Blauwe Olifant dat jongeren meer vertrouwen en verantwoordelijkheid moeten krijgen. Dat krijgen ze nu niet, waardoor ze het gevoel hebben dat ze niets kunnen. Hij geeft het voorbeeld van een aantal jongens op een ROC die hij de verantwoordelijkheid over een bepaald lokaal had gegeven. Het lokaal zag er piekfijn uit en het zelfvertrouwen van de jongens groeide enorm. Tijdens het gesprek blijkt dat de jongens expert zijn op het gebied van aanpak van voortijdig schoolverlaten. Zij kennen de meeste regels, procedures en organisaties. Zij zijn waardevolle deskundigen bij het aanpakken van het beleid.

Onderwijs en sociale omgangsvormen

Wat de jongens zelf als een stap zien om te voorkomen dat jongeren van school gaan, is het leren van sociale vaardigheden op jonge leeftijd. Op de basisschool leer je rekenen en lezen, maar niet dat je respect voor elkaar moet hebben. Dat zorgt ervoor dat kinderen hard tegen elkaar zijn, ze komen alleen voor zichzelf op. Als je niet kunt meekomen (met leren of sporten, etc.) dan val je buiten de groep. Hoe ouder de kinderen worden, des te harder ze zich opstellen. Deze observatie ondersteunt het werk van onderwijzers en onderwijsassistenten op de 'brede' basisscholen, waar ook na schooltijd de kinderen intensief begeleid worden.

Bij het gesprek is een docente van een brede basisschool aanwezig. Zij vertelt over de positieve werking van de voor- en naschoolse activiteiten voor de kinderen. De jongens geven aan dat het goed zou zijn als er ook middelbare scholen zouden komen die naschoolse programma's organiseren. Hiermee voorkom je dat jongeren na schooltijd meteen op straat rond gaan hangen. Bovendien kunnen ze allerlei dingen buiten het curriculum om leren (door bedrijfsbezoeken, sporten e.d.). In Schotland bestaat een vergelijkbaar concept, namelijk de communityschool. Hier worden de ouders en hulpverleners betrokken in het beleid van de school

Combineren van school en topsport

Als Rabi een goede mogelijkheid had gehad om school en voetbal te combineren, had hij waarschijnlijk meer tijd besteed aan school. Inmiddels is Telstar een samenwerkingsverband aangegaan met een middelbare school (dat was nog niet het geval toen Rabi er speelde). Alle jonge (leerplichtige) topsporters zouden de mogelijkheid moeten krijgen om school en sport te combineren.

Meer ruimte voor initiatief

Wanneer er meer aandacht wordt besteed aan de specifieke problemen van leerlingen, moeten docenten en hulpverleners ook meer vrijheid krijgen. Aanwezige docenten hebben aangegeven dat het vaak moeilijk is om leerlingen te stimuleren binnen de grenzen van de school. Wanneer dit wel gebeurt kan dit tot een positief resultaat leiden. Zo is het idee van de blauwe olifant op de Nova College ontstaan. Ook bij Bureau Jeugdzorg zou meer ruimte kunnen ontstaan voor alternatieve ideeën van professionals. Nu worden zij voor een deel gevangen gehouden door protocollen en procedures. Veel mensen nemen al initiatief, op hun eigen plek, op hun eigen gebied. Zowel de gemeente Sloterdijk, als Bureau Jeugdzorg, als de buurtregisseur, als de docente op de brede school, voelden zich gesteund in hun huidige aanpak. Als we willen dat er meer van dit soort betrokken professionals zijn, wordt het hoog tijd dat we een manier vinden om hun voorbeeldgedrag te belonen.

Bijlage a: Quicksan beleid en uitvoering

Aanleiding

Het ministerie van OCW heeft de 'aanval op de uitval' afgekondigd. Dat houdt in dat men alerter wil zijn op de oorzaken en gevolgen van schooluitval en maatregelen wil nemen ter voorkoming daarvan. Om die reden heeft het ministerie de Kafkabrigade ingezet voor het in kaart brengen van de huidige aanpak van schooluitval en het samen met de betrokkenen een eerste stap in de richting van het oplossen van de problemen op dit gebied zetten.

In de eerste fase van de Kafkabrigade hebben wij een quickscan gemaakt van de aanpak van voortijdig schoolverlaten. Deze quickscan bestaat uit twee delen: deskresearch en impressies van de uitvoering van het beleid rond voortijdig schoolverlaten. We hebben bekeken wat er de afgelopen jaren gepubliceerd is over het beleid rond schooluitval. Dit hebben we gedaan om een eerste beeld te krijgen van hoe er over het algemeen naar de problemen rond voortijdig schoolverlaten wordt gekeken en om ervoor te zorgen dat wij niet het wiel opnieuw uit gaan vinden met de Kafkabrigade. We willen graag aansluiten bij bestaande initiatieven, maar geen dubbel werk verrichten.

Het uitgangspunt van de Kafkabrigade is de burger (in dit geval de jongere) en de uitvoerders van het beleid. We zijn daarom met uitvoerders en jongeren gaan praten om te weten te komen hoe zij tegen de aanpak van voortijdig schoolverlaten aankijken. Waar liggen volgens hen de knelpunten? Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen?

Hieronder hebben wij onze bevindingen op een rijtje gezet. Eerst geven we een verslag van de deskresearch, vervolgens beschrijven we de observaties die we gedaan hebben tijdens gesprekken met uitvoerders.

1. Wat is er de afgelopen jaren over voortijdig schoolverlaten geschreven?

Onderstaand wordt een selectie van de sleuteldocumenten over voortijdig schoolverlaten weergegeven. Naast het Europees beleid, neergelegd in het Verdrag van Lissabon, komt er nationaal beleid en gemeentelijk beleid aan bod. Ten slotte worden enkele belangrijke publicaties samengevat die 'langs de zijlijn' zijn verschenen, maar waar veelvuldig wordt verwezen in andere documenten. Er is gekozen voor een eenvoudige opzet: eerst komt de kern, dan de probleemanalyse en afsluitend het beleid/oplossing voor het gesignaleerde probleem.

Verdrag van Lissabon

Tijdens de Europese top in Lissabon (2000) is een integrale strategie voor de versterking van de Europese en nationale kenniseconomieën gepresenteerd. Deze strategie moet leiden tot meer hoogwaardige *output* van kennis, maar ook tot het verminderen van de uitval. Het Verdrag van Lissabon zoekt oplossingen aan zowel de boven- als onderkant van de arbeidsmarkt.

Onderwijsraad Europese Richtpunten – Advies | 2003

Kern – “De voorgestelde Europese onderwijsrichtpunten moeten in breed perspectief worden gezien: tegen de achtergrond van de kenniseconomie en met aandacht voor sociale cohesie. Dit betekent voor het nationale beleid enerzijds een focus op de ‘bovenkant’, waarbij bijvoorbeeld gestreefd wordt naar het vergroten van het aantal afgestudeerden in de exacte wetenschappen. Anderzijds mag de aandacht voor de ‘onderkant’ niet verslappen; hierbij kan gedacht worden aan het terugdringen van schooluitval en het nemen van maatregelen tot verhoging van de basisvaardigheden van de bevolking. Afstemming tussen verschillende departementen is een randvoorwaarde voor het effectief nastreven van de Lissabon-doelstelling (Onderwijsraad 2003)”

Probleemanalyse – “The European Councils in Lisbon and in Feira made the promotion of social cohesion an essential element in the global strategy of the Union to achieve its strategic Objective for the next decade of becoming the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion. It also set a goal for full employment in Europe in an emerging new society which is more adapted to the personal choices of women and men (EU).”

Beleid/oplossing – “Bij het streven naar een sterke kenniseconomie is in Europees perspectief het vergroten van het aantal bètawetenschappers van groot belang. Daarnaast is sociale cohesie een terrein waarop onderwijs een belangrijke bijdrage kan leveren voor het bereiken van de kenniseconomische doelstelling op Europees niveau (Onderwijsraad 2003).” De Onderwijsraad vat de Lissabon-strategie samen: “De strategie van Lissabon wordt ondersteund door een uitgebreide set structurele indicatoren die de kenniseconomische prestatie van de lidstaten op zes gebieden weergeven: algemene economische prestaties, werkgelegenheid, onderzoek en innovatie, economische hervormingen, sociale samenhang en milieu. Deze indicatoren heeft de Europese Raad tijdens de bijeenkomst in Stockholm in 2001 vastgesteld. De structurele indicatoren voor de kenniseconomie bevatten ook onderwijsindicatoren, zoals de publieke uitgaven aan onderwijs, het percentage voortijdige schoolverlaters, het percentage deelnemers aan ‘een leven lang leren’, het aantal afgestudeerden en promovendi in wetenschap en techniek en de uitgaven aan ‘Research & Development’ (R&D) (Onderwijsraad 2003).”

Nationale overheid

Plan van aanpak TK 26695, No. 3 | 1998

Voortijdig schoolverlaten staat vanaf 1998 hoog op de politieke agenda. Het probleem blijkt complex en weerbarstig: het spitst zich toe op registratie, coördinatie en terugleiding van jongeren naar school of een duurzame arbeidsplaatsen. Vanaf het *Plan van Aanpak* worden (jaarlijks) evaluaties geschreven over het belangrijkste instrument voor beleid ten aanzien van voortijdig schoolverlaten: de Regionale Meld- en Registratiefunctie (RMC). Deze RMC-functie is een belangrijke pijler in het *Plan van Aanpak*.

Kern – “Teveel jongeren verlaten het onderwijs zonder diploma. De Inspectie van het onderwijs merkt hierover op: «Het vooruitzicht van de jongeren zonder startkwalificatie is veelal langdurige

of frequente werkloosheid, een gebrekkig ontwikkelingsperspectief in het arbeidsproces, vervreemding van de samenleving, afglijden naar de zelfkant van de samenleving of mogelijk zelfs criminaliteit. De samenleving maakt vervolgens hoge kosten om deze groep op te vangen, te begeleiden of de effecten van het gedrag van deze groep te compenseren. (...) *Inzet van dit plan van aanpak is de wens van het kabinet om het voortijdig schoolverlaten over de gehele breedte terug te dringen, én om een gerichte extra inzet te plegen voor de moeilijkst bereikbare groep van jongeren.*"

Probleemdefinitie – De Onderwijsraad publiceerde als reactie op het *Plan van Aanpak* een commentaar. Daarin onderschrijft de Raad het maatschappelijke probleem, maar stelt wel dat: "Er (...) altijd leerlingen [zullen] zijn die buiten het schoolprogramma moeten worden opgevangen voor hun verdere ontwikkeling en toeleiding naar een maatschappelijke positie. Voor hen zijn aparte voorzieningen nodig. Deze wat men zou kunnen noemen curatieve voorzieningen krijgen in het *Plan van aanpak* relatief veel accent in vergelijking met preventieve maatregelen. Preventie of de binnenschoolse aanpak is uitdrukkelijk onderdeel van het staande onderwijsbeleid en wordt op basis daarvan ook gefinancierd. De rol van de scholen wordt slechts globaal aangegeven in het preventie-deel van het Plan. De Raad kan zich hiermee, gelet op de pretentie van het plan, verenigen maar meent dat ook de rol van de scholen ten aanzien van melding/registratie en curatieve maatregelen onderbelicht is gebleven."

Beleid/oplossing – Het *Plan van aanpak* is een basisdocument waar in het vervolgbeleid veel aan wordt gerefereerd. Het beschrijft drie pijlers van beleid dat voortijdig schoolverlaten moet tegengaan: 1) preventie in het onderwijs en versterken handhaving leerplicht, 2) versterking van de RMC-functie en 3) aanpak risicjongeren in grote steden. Centraal staat het belang van de coördinatiefunctie door gemeenten. Extra middelen nodig voor gepland beleid komt uit het budget voor de RMC-functie en het grote stedenbeleid.

Voortijdig schoolverlaten; Brief met de eerste voortgangsrapportage van de uitvoering van het Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten
TK 22994, No. 13 | 2000

Kern – In 2000 werd het *Plan van aanpak* geëvalueerd. Voortijdig schoolverlaten is nog niet opgelost, wel komen een aantal knelpunten op gemeenteniveau van beleid in beeld. Daaruit blijkt onder meer dat het aantal vsv'ers nog steeds moet worden geschat omdat enkele RMC-regio's de cijfers niet rond krijgen.

Probleemdefinitie – "Dit betekent dat de betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens toeneemt, maar er geen sprake is van een 100% betrouwbaarheid. Het is niet ondenkbaar, dat de wettelijke verplichting tot registratie en gegevensverzameling, die ligt opgesloten in de rmc-wet, alsmede de toekomstige invoering van het onderwijsnummer de komende jaren tot een stijging van het aantal gemelde vsv'ers zal leiden." Voorts blijkt ten aanzien van de regierol van gemeenten inzake voortijdig schoolverlaten "een mogelijk nadeel van de algemene case-manager als het gaat om aanwezigheid van voldoende competenties bij een dergelijke supergeneralist om in de begeleiding van de jongere voldoende te zijn ingevoerd in alle specialistische oplossingen en alternatieven. Alternatieven en aanvullingen op de algemene case-manager liggen bij een goede zorg voor de zogeheten «warme overdracht» van de voortijdig schoolverlater van de ene instantie naar de andere. Het is een oplossing die vooral in de grootstedelijke gebieden voorkomt,

waar enerzijds veel voortijdige schoolverlaters en anderzijds veel soorten oplossingen aanwezig zijn. De feitelijke trajectbegeleiding vindt dan plaats binnen de instelling die het trajectplan aan de jongere aanbiedt. De jongere kan in dat geval dus over meerdere begeleiders beschikken, zonder zelf de weg te moeten zoeken, telkens dezelfde informatie aan nieuwe mensen te moeten verschaffen of buiten beeld te raken. Verder zijn er regio's die de aanpak door de case-manager vooral noemen ten behoeve van speciale risicogroepen. Samenvattend blijkt dat de regio's alle een op de eigen situatie toegesneden uitwerking aan de trajectbegeleiding geven, die erop is gericht geen jongere tussen wal en schip te laten vallen."

WERK IN UITVOERING

TK 22695, No. 15 | 2004

Kern – Belangrijk instrument in het beleid ten aanzien van voortijdig schoolverlaters, is de Regionale meld- en Coördinatiefunctie (RMC). Deze wet is een aantal keer geëvalueerd. In 2004 werd een uitgebreide evaluatie aan de Kamer gezonden. In deze evaluatie, *Werk in uitvoering* wordt gemeld dat "De melding van voortijdige schoolverlaters sterk is verbeterd, maar nog niet volledig. Vastgesteld wordt dat het overgrote deel van de scholen voor voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs aangeeft de wettelijke definitie van voortijdige schoolverlater te hanteren. Verder blijkt dat er nog veel sprake is van 'werk in uitvoering'. Ongeveer de helft van de regio's heeft een goed zicht op de voortijdige schoolverlaters en heeft een snelle melding gerealiseerd. Ruim eenderde van de scholen levert alle gevraagde gegevens over de voortijdige schoolverlater aan het meldpunt aan. Een groot deel van de overige scholen is hierin vergevorderd."

"Uit het onderzoek blijkt dat de wet vooral een positieve invloed heeft gehad op de melding van de bovenleerplichtige uitvallers. De meldingen van de ROC's zijn sterk verbeterd. De interne schooladministratie bij tweederde van de ROC's is intussen zo ingericht, dat men de gevraagde gegevens over voortijdige schoolverlaters kan leveren. Een ander positief effect van de wet is dat men zich meer bewust is van de problematiek, wat bijvoorbeeld leidt tot een betere controle op schoolverzuim, meer contacten tussen leerplichtambtenaar en school, een beter zicht op het aantal voortijdige schoolverlaters en het verdwijnen van het vrijblijvende karakter van de aanpak in de regio. Niet alleen het curatieve beleid profiteert hiervan, ook preventieprojecten hebben hiermee een betere inbedding gevonden dan voorheen."

Probleemdefinitie – Tegelijkertijd blijken de kwalitatieve maatregelen – het terugvoeren van voortijdig schoolverlaters naar scholing of een passende baan – minder goed uitgekristalliseerd: "Minder is het gesteld met de aanwezigheid en/of de kwaliteit van de beschikbare instrumenten om de voortijdige schoolverlater terug te leiden naar onderwijs of werk. Hoewel het regionale netwerk vrijwel sluitend is, is een actieve opstelling van de contactgemeente nodig om het goed te laten functioneren. Door de helft van de ondervraagden wordt aangegeven, dat de wet een positieve tot zeer positieve invloed heeft op de realisatie van een goed functionerend netwerk. In veel regio's is geen goed en adequaat diagnostisch instrumentarium beschikbaar om de schoolverlater te adviseren over het beste vervolgt traject. Ook zijn er onvoldoende trajecten op maat en is er in veel gevallen sprake van onvoldoende beschikbaarheid van trajectbegeleiding. Een substantieel deel van de respondenten ziet in de wet wel een instrument om hierin verbeteringen aan te brengen en werkt daar ook aan."

Beleid/oplossing – Ten aanzien van een betere registratie stelt de minister: "Zoals eerder in voortgangsrapportages over de uitvoering van het Plan van aanpak Voortijdig schoolverlaten (1999) is aangegeven, is de invoering van het persoonsgebonden nummer in alle sectoren van het

onderwijs een voorwaarde om [een sluitende registratie] te [laten] slagen. Met de invoering van dit nummer ontstaat van alle jongeren een overzicht of zij leerplichtig zijn, een startkwalificatie hebben behaald en nog onderwijs volgen. Er is een wetsvoorstel in voorbereiding waarbij de Informatie Beheer Groep (IBG) wordt toegestaan aan de gemeenten te melden welke ingezeten jongeren die nog leerplichtig zijn dan wel nog geen startkwalificatie hebben behaald, niet meer naar school gaan. Daarmee kan het systeem van opsporing en registratie van voortijdige schoolverlaters (nagenoeg) sluitend worden.”

Ten aanzien van de kwalitatieve maatregelen stelt de minister: “In het kader van de operatie JONG worden ‘verbeterplannen’ van de RMC-contactgemeenten gevraagd. De Taskforce Jeugdwerkloosheid kan de komende jaren bij het opstellen en uitvoeren hiervan behulpzaam zijn. Het verzoek om bedoelde verbeterplannen wordt dit jaar meegezonden met de ‘handreiking’ voor het invullen van de RMC-effectrapportage. De inzending hiervan wordt als verplichting opgenomen in de Uitvoeringsregeling RMC voortijdig schoolverlaten, zodra een wijziging daarvan ook om andere redenen aan de orde is.”

Voortgangsrapportage voortijdig schoolverlaten | 2003

Kern – “Conform de Verklaring van Lissabon (2000) wordt per 2010 gestreefd naar een vermindering van het aantal ingezetenen tussen 18 en 24 jaar zonder startkwalificatie met 50%. De voortgang met betrekking tot deze Europese doelstelling wordt gevolgd door Eurostat op basis van de enquête beroepsbevolking van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Hoewel er verschillen zijn in methode en definitie (registratie of steekproef, leeftijdsgroep), is duidelijk dat RMC-registratie en Eurostatgegevens verband met elkaar houden. Immers naarmate het aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters per jaar vermindert, zal op termijn ook het cumulatieve aantal jongeren van 18-24 jaar zonder startkwalificatie afnemen.”

Probleemdefinitie – “In deze ‘aanval op de uitval’ is aangegeven, dat de aantallen gemelde en geregistreerde voortijdige schoolverlaters over 2002 worden gehanteerd als nieuwe nulmeting. Uitgaan van de hogere aantallen in 2002 betekent dat het aantal voortijdige schoolverlaters omlaag moet worden gebracht met 21.000 in 2006 en met 35.000 in 2010. [Dit is] geen geringe opgave, waarvoor de inspanning van velen is vereist. Het onderwijs kan een belangrijke bijdrage leveren aan het tegengaan van voortijdig schoolverlaten, maar het kan de vaak meervoudige problematiek niet alleen oplossen.

Beleid/oplossing – “Het kabinet heeft daarom gekozen voor een brede aanpak van de problematiek. Het beleid ten aanzien van voortijdig schoolverlaten is onderdeel van de operatie JONG en de interdepartementale Jeugdagenda. In aanvulling op het visiedocument ‘Sterk en resultaatgericht voor de jeugd’ (Kamerstukken II 2003-2004, 29 240, nr. 5) volgen dit najaar plannen van aanpak. In één van die uitwerkingen zal aandacht worden geschonken aan activiteiten om het maatschappelijke rendement van het

onderwijs te maximaliseren. Centraal hierin staan het tegengaan van voortijdig schoolverlaten en maatregelen om de jeugdwerkloosheid omlaag te brengen.”

GEMEENTEN

“Voortijdig schoolverlaters vormen een kwetsbare groep. In Amsterdam werken onder andere scholen, hulpverlenende instanties, leerplichtambtenaren en justitie hard aan het terugdringen en voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Ook bestuurders en beleidsmakers van het rijk, gemeente en stadsdelen hebben dit onderwerp hoog op de agenda staan. Voorkomen van voortijdig schoolverlaten komt met nadruk in een groot aantal wettelijke- en beleidskaders naar voren: de Leerplichtwet, de RMC-wet (wet Regionaal Meld- en Coördinatiefunctie VSV), het Onderwijsachterstandenbeleid en het GSB (Grote Stedenbeleid). In Amsterdam is VSV een belangrijk speerpunt in het Bestuursakkoord, het Programma-akkoord en het Sociaal Structuur Plan (SSP) (www.amsterdam.nl).”

Sociaal Structureel Plan 2004-2015 , Lokaal Onderwijs en Jeugdbeleid van Amsterdam en Amsterdamse Plan van Aanpak Voortijdig Schoolverlaten | Amsterdam

Kern – “Om deze zwakke punten aan te pakken is het belangrijk te investeren in de kwaliteit en aantrekkingskracht van het onderwijs voor Amsterdamse jongeren enerzijds en in de aansluiting tussen de onderwijs- en beroepskolom anderzijds. Tegelijkertijd met dit tweesparenbeleid moeten alle mogelijkheden worden aangegrepen tot innovatie van de creatieve kennis- en dienstensector opdat de gesignaleerde problemen er niet toe leiden dat Amsterdam achterstanden oploopt in nationaal en internationaal verband.”

Probleemdefinitie – In het Lokaal Onderwijs en Jeugdbeleid van Amsterdam (2002) wordt verder ingegaan op de problematiek rond het voortijdig schoolverlaten: “Dat laatste begrip wordt breed gebruikt en omvat feitelijk twee zaken die onder twee verschillende wettelijke regies vallen. Enerzijds gaat het om schoolverzuim van leerplichtige leerlingen waarbij wettelijke sancties van toepassing zijn voor ouders en/of scholen en ook voor de leerlingen zelf vanaf 12 jaar; anderzijds gaat het om schoolverlaten zonder minimale ‘diplomering’ van niet-meer leerplichtige leerlingen waarbij wettelijke incentives worden ingezet om die leerlingen de startkwalificatie alsnog te doen halen.”

Beleid/oplossing - VSV-beleid wordt specifiek beschreven in het *Amsterdamse Plan van Aanpak Voortijdig Schoolverlaten*: “Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen 1) preventie, met als uitgangspunten a. scholen doen er alles aan om hun leerlingen vast te houden tot deze de eindstreep hebben gehaald; b. rijks- en gemeentegeld; en c. scholen zijn zelf verantwoordelijk voor leer-werk trajecten; 2) instrumenten, met als belangrijkste die van leerplichthandhaving en leerrechtbevordering met behulp van resp. registratie (las en rmc) en monitoring (LOJP-monitor); en 3) bijzondere trajecten voor risicjongeren.” In januari 2006

verschijnt een rapport van de Rekenkamer Amsterdam naar de effectiviteit van beleid.

Veel gaat goed, maar het kan beter!

Proeftuin West, Amsterdam

Kern – “Onder de titel *Veel gaat goed maar het kan beter!* riep wethouder Aboutaleb op 30 juni 2004 alle partijen in Amsterdam bijeen in de Ambtswoning van de Burgemeester. (...) Dat was de start van de Verbeterunit VSV. De betrokken partijen nodigden wethouder Aboutaleb uit op te treden als ketenregisseur VSV, die bij onoplosbare tegenstellingen knopen doorhakt. De deelnemers spraken af ieder half jaar weer bij elkaar te komen om de voortgang vast te stellen en nieuwe afspraken te maken.”

Probleemanalyse – De partijen analyseerden gezamenlijk wat er goed ging en niet goed ging in de keten rond voortijdig schoolverlaten en welke aanpak nodig was om ‘storingen in de keten’ aan te pakken en op te lossen.

Beleid/oplossing

6. “Werkbare cijfers”: het optimaliseren van ERISA tot basis cijfer- en gegevenscentrale voor jongeren van 0-23 jaar, met effectieve links naar alle relevante gegevensbestanden op de terreinen zorg en werk;
7. “Bekend maakt bemind”: het organiseren van een betere informatie-uitwisseling tussen de partners VSV;
8. “Verbindende schakels”: het organiseren van doelgerichte en waar nodig nieuwe samenwerkingen in de keten VSV;
9. “Ontbureaucratisering”: in samenwerking met de landelijke ‘Operatie Jong’ komen tot opheffing van belemmerende regelgeving en treffen van pragmatische oplossingen.
10. *Verbinding Onderwijs-Zorg (Osdorp)*: het realiseren van een doorgaande lijn aan zorg voor kinderen in het Primair Onderwijs, in of zo dicht mogelijk bij de school;
11. *Overgang Primair-Voortgezet Onderwijs (Bos & Lommer)*: het organiseren van een goede begeleiding van kwetsbare kinderen en hun ouders bij de overgang van primair- naar voortgezet onderwijs.
12. *Schakeling en aansluiting (Geuzenveld/Slotermeer)*: het organiseren van een sluitende aanpak rondom de leerling door de schakels te versterken tussen scholen onderling en tussen scholen enerzijds en zorg, opvang en speciale vormen van onderwijs anderzijds.

13. *Werk en Risicojeugd (Slotervaart)*: het organiseren van een sluitende overdracht en een effectieve aanpak van risicojongeren, waarbij zij snel en adequaat werk krijgen of naar school kunnen gaan.

ZIJLIJN

Verdacht van criminaliteit | Allochtonen en autochtonen nader bekeken

M. Blom, J. Oudhof, R.V. Bijl, B.F.M. Bakker

Probleemdefinitie – “Schooluitval wordt vaak als een potentiële indicator van criminaliteit gezien. De kans dat een jongere *zonder schooldiploma* verdacht wordt van het plegen van een misdrijf is, ook na correctie voor de overige achtergrondkenmerken, bijna 2,5 keer zo groot als de kans dat een jongere die wel een diploma behaalde verdacht wordt. Jongeren die geen diploma bezitten komen eveneens 2,5 keer zo vaak voor in de verdachtenregistraties vanwege een geweldsmisdrijf als jongeren die wel een diploma behaalden. Het belang van dit kenmerk blijkt ook uit het aandeel van de variantie dat hierdoor extra wordt verklaard: naast herkomstgroepering, leeftijd en geslacht verklaart diplomabezit de kans op registratie als verdachte méér dan alle overige hier onderzochte achtergrondkenmerken bij elkaar.”

VOOR WIE IS DE SCHOOL?

SCO-Kohnstamm Instituut | 2000

Kern – Directe aanleiding voor het rapport *Voor wie is de school?* Komt voort uit de motie Kortram die van de Onderwijsinspectie wilde weten wat de invloed van het schoolklimaat is op voortijdig schoolverlaten. “De centrale vraagstelling van het onderzoek is daarom hoe uitvallers zelf hun laatste school beleefd hebben en welke rol het schoolklimaat gespeeld heeft temidden van hun redenen om de school voortijdig te verlaten. Daarbij werd speciale aandacht gevraagd voor verschillen en overeenkomsten tussen allochtone en autochtone uitvallers. De Inspectie van het Onderwijs heeft het SCO-Kohnstamm Instituut de opdracht gegeven dit na te gaan door middel van telefonische gesprekken met jongeren en de bevindingen in een aantal panelbijeenkomsten op hun herkenbaarheid te 'toetsen' en aan te vullen.”

Probleemdefinitie – “In het rapport hanteren de onderzoekers het begrip «schoolklimaat», dat naast het sociale en het leerklimaat (begeleiding) ook organisatorische aspecten omvat. In de enquête zijn de deelnemers bevraagd over het schoolklimaat op punten als: de relatie tussen leerlingen onderling, de relatie leerlingendocenten, de begeleiding op school, de ervaren schoolorganisatie (waaronder regels en lesrooster) en het ervaren normoverschrijdend gedrag. Jongens en meisjes reageerden nagenoeg gelijk op deze punten, terwijl er ook geen duidelijke verschillen zijn in de reacties van allochtone en autochtone uitvallers.” Belangrijkste redenen voortijdig schoolverlaten:

redenen die te maken hebben met de inhoud van de opleiding	23,5
redenen die te maken hebben met de zwaarte van de opleiding	21,5

redenen die te maken hebben met motivatie en gedrag	21,5
redenen die te maken hebben met persoonlijke omstandigheden	11,3
redenen die te maken hebben met schoolklimaat	10,7
redenen die te maken hebben met de (aantrekkingskracht van) de arbeidsmarkt	8,7
redenen die te maken hebben met de organisatie van de opleiding	2,5
TOTAAL	100

Onderwijsraad

Tot hier en nu verder | 2004

Kern – *Tot hier en nu verder* is een advies van de Onderwijsraad over de startkwalificatie voor jongeren. Volgens de Onderwijs raad hebben veel jongeren moeite met school. “[De] meesten van hen blijven desondanks naar school gaan tot ze een goed diploma hebben gehaald. Een kleine maar niet onbelangrijke minderheid haakt echter voortijdig af. De hoogte van het niveau van de startkwalificatie speelt hierbij een rol, maar ook de leerroutes die daarnaartoe leiden. Een goed opleidingsniveau is van belang voor het vinden van een baan en een plek in de samenleving.”

Probleemdefinitie – De startkwalificatie, doelstelling van nationaal beleid, is daarbij ‘ongelukkig’ gekozen: “Er is echter geen één-op-éénrelatie tussen het startkwalificatieniveau en het kunnen starten op de arbeidsmarkt. Het is beter om te spreken van een oplopende reeks van opleidingsniveaus, waarbij ieder hoger niveau weer meer kansen biedt om een baan te verwerven. Het is dus niet zo dat, zoals de term lijkt te suggereren, alleen een startkwalificatie toegang tot de arbeidsmarkt biedt. De term is op dat punt ongelukkig gekozen, vindt de raad. Het mag niet zo zijn dat door gebruik van het begrip startkwalificatie andere onderwijsniveaus ondergewaardeerd raken. De startkwalificatie moet gezien worden als een goed opleidingsniveau: van jongeren die een startkwalificatie behaald hebben, mag verwacht worden dat zij zich in de beroepspraktijk kunnen handhaven. Maar dat betekent niet dat jongeren met lagere opleidingsniveaus kansloos op de arbeidsmarkt zouden zijn. Met deze aantekening wordt het begrip startkwalificatie in dit advies gehanteerd.”

Beleid/oplossing – “De raad is van mening dat de overheid nieuw beleid dient te ontwikkelen voor jongeren zonder startkwalificatie. Daarbij dient het begrip competenties centraal te staan. Om in de samenleving en op de werkplek te kunnen functioneren, moet iemand over bepaalde kennis en vaardigheden beschikken. Maar competenties hoeven niet per definitie op school te worden verkregen: ook praktijkervaring kan leiden tot het behalen van een niveau. De nadruk van het nieuwe beleid dient te liggen op erkenning van evc (elders verworven competenties).”

2. Impressies van de aanpak van Voortijdig Schoolverlaten op uitvoeringsniveau

Naast de zoektocht naar wat er de afgelopen jaren over voortijdig schoolverlaten gepubliceerd is, hebben we in de eerste fase van de Kafkabrigade impressies opgedaan van de uitvoering van het beleid. We hebben dit enerzijds gedaan door een aantal uitvoerders te interviewen (o.a. een coördinator van een VMBO, een zorgcoördinator van een VMBO en een coördinator Jeugd van de politie). We hebben hen naar hun eigen ervaringen gevraagd. Tegen welke problemen lopen zij aan in hun werk? Wat zou er volgens hen veranderd moeten worden om hun werk eenvoudiger en effectiever te maken?

Daarnaast hebben we een conferentie van het RMC in Amsterdam-West bezocht.. Op die conferentie waren ca. 150 mensen aanwezig van alle bij voortijdig schoolverlaten betrokken instellingen in Amsterdam-West: casemanagers van het RMC, lokale trajectbegeleiders, jeugdpolitie, zorgcoördinatoren van scholen, Jongerenloket, Bureau Jeugdzorg, stadsdeelambtenaren, GGD, etc. De centrale vraag van de conferentie was hoe het aantal voortijdig schoolverlaters met een startkwalificatie verhoogd kan worden.

Door de observaties die we tijdens de interviews en conferentie hebben opgedaan, hebben we een (eerste) beeld gekregen van de aanpak van voortijdig schoolverlaten op uitvoeringsniveau. De belangrijkste mechanismen en problemen (bij de aanpak) van voortijdig schoolverlaten zetten we in deze quickscan op een rij.

5. Definitie

Het is belangrijk om aan het begin van het onderzoek vast te stellen wat op uitvoeringsniveau verstaan wordt onder een voortijdig schoolverlater. De definitie die onder hulpverleners gebruikt wordt, is kort en krachtig: iemand die zonder startkwalificatie (= MBO-diploma niveau 2) van school af gaat.

14. Mechanismen

Uit de gesprekken met de uitvoerders zijn een aantal opvallende mechanismen naar voren gekomen, die (mede) oorzaak van de problemen met de aanpak van voortijdig schoolverlaten kunnen zijn.

Mierenhoop

Bij het zien van de lange deelnemerslijst van de conferentie in Amsterdam-West blijkt dat voortijdig schoolverlaten een 'hot issue' is. Er zijn die middag ca. 150 betrokkenen aanwezig, voornamelijk uitvoerders. In Amsterdam-West gaat het in totaal om zo'n 5000 schoolverlaters, waar veel verschillende instanties (en nog meer medewerkers) zich mee bezig houden.

Versnippering

Het tweede dat op die conferentie opvalt is de versnippering van de uitvoering. De begeleiding en hulpverlening is in de eerste plaats op stadsdeelniveau georganiseerd (dat betekent 7 'organisaties' in Amsterdam-West). Binnen stadsdelen gaat de versnippering verder. Vaak zijn er nog verschillende initiatieven per buurt. Bovendien zijn er binnen een stadsdeel veel verschillende instellingen/diensten actief op het gebied van voortijdig schoolverlaten, waaronder de lokale trajectbegeleiding (in Amsterdam-West uitgevoerd door tenminste drie verschillende organisaties: Dock, Altra of Impuls), het RMC, Bureau Jeugdzorg, de politie, het Jongerenloket, GGD etc. Er bestaat een woud van initiatieven en instanties op het gebied van voortijdig schoolverlaten.

Netwerken: jongeren vallen tussen de mazen door

De sfeer op de conferentie is positief, omdat de 'ketenpartners' elkaar nu een stuk beter weten te bereiken dan twee jaar geleden (op de vorige conferentie van het RMC). Dat is ook het beeld dat overblijft na het bijwonen van de conferentie. Om de problemen die veroorzaakt worden door de versnippering is er de afgelopen jaren duidelijk veel aandacht besteed aan het netwerken tussen de 'ketenpartners'. Er zijn ontzettend veel netwerken: o.a. Netwerk 12+ (per stadsdeel), driehoeksoverleg (tussen het RMC, het Jongerenloket en de lokale trajectbegeleiding).

Er zijn vier problemen die voortkomen uit deze gerichtheid op netwerken. In de eerste plaats blijkt het 12+ netwerk in de meeste stadsdelen zo groot dat niet iedereen kan toetreden. Er wordt gesproken over 'eerste- en tweedelijns netwerken'. De netwerken zijn uit hun krachten gegroeid. Daarnaast hebben jongeren ondanks het netwerken nog steeds bij elke afzonderlijke organisatie een contactpersoon, in plaats van een iemand die de jongere begeleid langs alle andere organisaties. Het derde (en eigenlijk belangrijkste) probleem is dat de jongeren zelf uit de discussie verdwenen zijn. Er wordt puur gekeken of iedereen wel op het netwerkoverleg aanwezig is en actief aan de discussie deelneemt, niet of de jongeren daadwerkelijk geholpen worden. Tenslotte kent ieder stadsdeel een netwerk 12+, maar dit blijkt een 'holle' term. De inhoud van wat er in het netwerk besproken wordt, verschilt aanzienlijk van stadsdeel tot stadsdeel. Zo wordt er in Bos & Lommer vooral over cijfers gepraat (de stand van zaken in het stadsdeel), terwijl de discussie in Oud-West over individuen en hun problemen gaat.

School buitenspel

In het woud van alle hulpverlenende instanties op het gebied van voortijdig schoolverlaten is een grote afwezige, namelijk de school zelf. Dat levert onder docenten frustratie op. Zij zien leerlingen iedere dag en signaleren vaak (beginnende) problemen. Dat signaal kunnen ze niet kwijt, omdat ze daarvoor bij een organisatie aan moeten kloppen binnen het stadsdeel waar een leerling woont. Aangezien er op een school leerlingen uit alle verschillende stadsdelen zitten (of zelfs andere gemeenten), is het voor docenten lastig om aan de bel te trekken. De hulpverleners zelf laten de school links liggen, hun aanpak is gericht op de buurt en op huisbezoeken in plaats van de school.

VMBO vs. MBO

Het verschil tussen VMBO-scholen en MBO-scholen is groot. Een VMBO heeft 'zorgt' veel meer (jongeren heten daar leerlingen) dan een MBO (jongeren heten er cursisten). Docenten van een VMBO leggen soms huisbezoeken af, MBO-docenten doen dat niet. Een ander voorbeeld dat het verschil aangeeft is dat op een MBO de aanwezigheid van een leerplichtambtenaar niet verplicht is, omdat de jongeren die er rondlopen meestal ouder dan 17 zijn. Op een VMBO loopt altijd een leerplichtambtenaar rond.

Overgang van VMBO naar MBO

Niet alleen het verschil in het verlenen van zorg tussen VMBO en MBO wordt als probleem genoemd, ook de aansluiting tussen de twee opleidingen levert problemen op. Zo kan het gebeuren dat een leerling in het derde leerjaar van het VMBO 16 wordt. Hij is dan niet meer leerplichtig en kan de overstap naar het MBO maken. Daar zit soms echter wel een gat van een aantal maanden tussen, waardoor de kans groter wordt dat de jongere nooit meer op school terecht komt.

Er wordt aan dit probleem gewerkt: de komende jaren zullen VMBO-opleidingen en MBO-opleidingen steeds meer in elkaar over gaan vloeien. Daar hoort ook bij dat de opleidingen steeds vaker in een gebouw aangeboden zullen gaan worden.

Leerplichtambtenaar vs. RMC

Het RMC neemt in principe de taken van de leerplichtambtenaar voor jongeren die niet meer leerplichtig zijn (van 17 t/m 23 jaar). Een belangrijk verschil is echter dat een leerplichtambtenaar al ingeseind wordt als een leerling een dag afwezig is. Een school is pas na een maand verplicht om bij het RMC te melden dat een jongere afwezig is. In die maand kan er veel voorgevallen zijn. Ook wordt het melden in de maanden voor 1 oktober – de peildatum voor het aantal leerlingen - nogal eens uitgesteld.

Thuisituatie

De aanpak van het voortijdig schoolverlaten is gericht op 'de VSVer'. Die 'VSVer' bestaat echter niet. In sommige gevallen wordt er nog een tweedeling gemaakt tussen de autochtone en de allochtone VSVer, maar ook dat onderscheid dekt de lading niet. De thuisituatie is een belangrijk uitgangspunt voor jongeren. Dat zorgt ervoor dat er grote verschillen in (oorzaken van) problemen bestaan tussen bijvoorbeeld Surinaamse, Antilliaanse, Turkse, Marokkaanse of Nederlandse jongeren bestaan.

Restgroep

Uitvoerders zijn het er onderling over eens dat er altijd een groep jongeren zal zijn die je niet in het onderwijssysteem kunt plaatsen. Dat is onder de hulpverlenende instanties geaccepteerd.

15. Problemen

De uitvoerders die wij hebben gesproken hebben een aantal problemen genoemd waardoor zij hun werk niet optimaal kunnen doen. Hoewel er veel specifieke problemen genoemd werden (langdurige afwezigheid van een collega, gebrek aan financiële middelen van een bepaalde organisatie), zijn er ook problemen die in (bijna) elke gesprek aan de orde zijn gekomen.

Peildatum 1 oktober

Alle betrokkenen hebben het probleem van 1 oktober als peildatum voor het aantal leerlingen op scholen prominent genoemd. Afhankelijk van het aantal leerlingen krijgen scholen geld van het ministerie. De leerlingenlijst moet op 1 oktober van het schooljaar ingeleverd worden. Het probleem heeft twee kanten: in de maanden voor 1 oktober moeten de leerlingenlijsten zo lang mogelijk worden. Dat heeft als gevolg dat als leerlingen na de zomer niet meer op school verschijnen daar geen melding van wordt gemaakt bij het RMC (in elk geval niet voor 1 oktober). Daarnaast worden voor 1 oktober alle jongeren klakkeloos op scholen aangenomen. Ook als er voor hen bijvoorbeeld helemaal geen stageplaats beschikbaar is, waardoor zij wel aan hun opleiding kunnen beginnen, maar nooit kunnen afronden.

Aan de andere kant is het voor jongeren na 1 oktober nauwelijks mogelijk om zich nog bij een ROC aan te melden. Voor die cursist krijgt de school namelijk geen geld meer. Spijtoptanten moeten daardoor soms bijna een jaar wachten, voordat ze alsnog naar school kunnen gaan. Dat motiveert niet. Bovendien hebben ze dan tijd genoeg om een andere weg in te slaan: werken zonder startkwalificatie of criminaliteit.

In Amsterdam is door wethouder Aboutaleb toegezegd dat ROC die leerlingen na 1 oktober aannemen alsnog geld voor die leerling krijgen. Op de conferentie blijkt dat de uitvoerders (die uiteindelijk een leerling wel of niet op school toelaten), daar weliswaar van op de hoogte zijn, maar er nog niet op vertrouwen. 'Deze afspraak is blijven steken bij de directeuren en is nog niet naar beneden doorgedruppeld.'

Stageplaatsen

Ook het probleem van het gebrek aan stageplaatsen kwam in alle gesprekken terug. Leerlingen op een ROC willen vaak juist graag praktijkgericht leren. De stage is voor hen het leukste en belangrijkste onderdeel van hun opleiding. ROCs hebben echter grote moeite om plekken te vinden en sturen leerlingen soms de stad in met de mededeling dat ze zelf maar een stageplaats moeten gaan zoeken.

Bij het wel of niet vinden van een stageplaats speelt etnische afkomst een belangrijke rol. Op de conferentie vertelde een medewerkster van het RMC van een meisje, Fatima, dat al naar tientallen bedrijven had gebeld om te vragen naar een stageplaats. Keer op keer ving zij bot. Op een gegeven moment heeft zij zich aan de telefoon voorgesteld als Suzanne en mocht zij direct op gesprek komen.

Er zijn in Amsterdam een aantal kleinschalige initiatieven opgezet om het gebrek aan stageplekken op te vullen. Zo is een van de ROCs inmiddels een leerbedrijf geworden. In eerste instantie wordt er extern naar stageplaatsen voor leerlingen gezocht. Als dat niet lukt kan de leerling op school aan de slag. Daarnaast worden op veel stadsdeelkantoren (en bij andere diensten van het stadsdeel) stagiaires ingezet.

Vraag van arbeidsmarkt vs. aanbod aan werknemers

De kloof tussen de opleidingseisen die door de arbeidsmarkt gevraagd worden en het aanbod aan nieuwe werknemers wordt de laatste jaren steeds groter. Er gaan steeds meer mensen van school met een laag IQ en/of zonder startkwalificatie. Voor deze mensen is nauwelijks werk te vinden.

Daarnaast is het aanbod aan arbeids-/of stageplaatsen voor laagopgeleiden erg afhankelijk van de economische conjunctuur. In goede tijden staan bedrijven te springen om stagiaires en goedkope krachten. Als het vervolgens slechter gaat, zijn zij degenen die er als eerste uit liggen.

Conclusie deskresearch en impressie uitvoering:

Zowel uit de deskresearch als uit onze gesprekken met uitvoerders op het gebied van voortijdig schoolverlaten blijkt dat de aanpak vooral is gericht is op het verbeteren van samenwerking, coordinatie en het beschikbaar krijgen van informatie over schooluitval en schoolverlaters. Daarbij wordt voornamelijk geredeneerd vanuit de instanties die op dit moment te maken hebben met het probleem. Mede door de grote variëteit aan mogelijke oorzaken en omstandigheden van schooluitval blijkt het moeilijk om vanuit de jongere of zijn omgeving te redeneren. Het vermoeden is dat daardoor belangrijke inzichten gemist worden. Inzichten m.b.t. preventie en bestrijding van uitval die voortkomen uit de praktische situatie van de jongere zelf. Het verdient daarom aanbeveling om naast de 'institutionele' bril, de bril van de leefwereld op te zetten en te inventariseren welke contactpunten jongeren die school verlaten hebben of dreigen te verlaten in hun dagelijks leven hebben. Zij – en uiteraard de jongeren zelf – kunnen wellicht de veronderstellingen in het beleid en de blinde vlekken in de uitvoering daarvan invullen.

Bijlage b: Verslag 'Functioneringsgesprek' 24 februari 2006

Achtergrond

Het ministerie OCW heeft de "aanval op de uitval" aangekondigd. Dat betekent dat het ministerie van OCW het aantal jongeren dat vroegtijdig de school verlaat flink wil terugdringen. Het is namelijk gebleken dat deze schoolverlaters vaak een lange tijd "onder de radar" van de overheid verkeren. In deze periode hebben de jongeren dus geen direct contact met instanties zoals school, het CWI, of Jeugdzorg. Het ministerie zou graag willen weten wat er zo'n periode met jongeren gebeurt, of kan gebeuren, om vervolgens te kunnen ingrijpen. Met welke organisaties kunnen jongeren in contact komen wanneer zij niet naar school gaan? Wie zou hen terug naar school kunnen begeleiden? Het ministerie van OCW heeft de "Kafkabrigade" ingeschakeld om naar antwoorden te zoeken. Dat gebeurt aan de hand van drie concrete praktijkvoorbeelden die we bespreken met betrokkenen in een zogenaamd "Functioneringsgesprek". Hier volgen de bevindingen uit de verhalen van San, Daniël en Rabi. Het gesprek speelt zich af in de jongeren werkplaats "De Blauwe Olifant".

Toelichting van de narratieven

We beginnen het gesprek met het bespreken van de narratieven over de levens van de jongens. San, Daniël en Rabi geven zelf toelichting bij (en aanvulling op) de stukken. De andere deelnemers kunnen vragen stellen ter verduidelijking.

Rabi

Rabi ging definitief van school toen hij 17 of 18 was en dus niet meer leerplichtig was. Voor die tijd spijbelde hij wel al veel. Het was zijn droom om voetballer te worden en hij leek daarin te slagen. Totdat hij een enkelblessure kreeg trainde hij elke dag op hoog niveau bij Telstar. Dit betekende ook dat hij minder interesse had in school. Toen Rabi niet meer leerplichtig was stelde de school hem voor de keuze: voetbal of school. Die keus was voor Rabi als fantiek voetballer niet moeilijk. Achteraf vindt Rabi dat hij naar school had moeten gaan: "Ik ben gestopt met school, dat is fout maar ik heb ook pech gehad." Doordat hij geblesseerd raakte, waren zijn kansen op een profcarrière bekeken.

Op dat moment merkte hij ook, hoe hard hij eigenlijk een diploma nodig had om interessant werk te kunnen vinden. De eerste vier jaar na Telstar had Rabi allerlei verschillende baantjes, die hij zelf zocht en vond. Via de bekende organisaties lukte het hem niet om leuk werk te krijgen. Via Maatwerk kreeg hij baantjes die hij niet bij zich vond passen, zoals parkeerwachter en het bijhouden van de groenvoorziening (afval prikken, etc.). Het liefst wilde Rabi een opleiding volgen (dat wil hij nog steeds), want hij denkt dat dit het beste is voor zijn toekomst. Hij had gehoord dat het mogelijk was om via Maatwerk een opleiding te volgen. Maar tijdens het gesprek met de consultant bleek al snel dat dit niet mogelijk was. Hierdoor vertrouwt Rabi er niet langer op dat Maatwerk het beste met hem voor heeft. Helaas was dit niet enige keer dat Rabi teleurgesteld werd door een overheidsorganisatie. Hij zag een poster van het CWI waarop stond dat zij werk konden aanbieden waar geen diploma voor nodig is. Hij stuurde meteen zijn CV op.

Hij werd uitgenodigd voor een gesprek, het zag er goed uit. Maar de eerste vraag die hem gesteld werd tijdens het gesprek, was of hij zijn diploma kon laten zien. Toen hij dat niet kon laten zien, konden ze hem ook niet aan werk helpen. Hij voelde zich enorm bedonderd.

Tenslotte laat Rabi weten dat hij zich ook (regelmatig) gediscrimineerd voelt. Hij geeft een duidelijk voorbeeld van zijn sollicitatie bij een kledingzaak. Op de deur van de winkel stond dat er personeel gezocht werd, maar toen hij zijn CV opstuurde, werd er verteld dat ze al iemand gevonden hadden. Hij vertrouwde het niet en heeft een Nederlandse vriend gevraagd om te solliciteren. Die werd direct aangenomen en heeft nu een leuke baan.

San

De problemen voor San begonnen al op de basisschool. Na de scheiding van zijn ouders ging hij bij zijn vader wonen. Toen zijn vader een herseninfarct kreeg, bleek het moeilijk voor San om nog thuis te wonen. Via Bureau Jeugdzorg kwam hij in een pleeggezin terecht. Hij heeft in uiteindelijk in vier verschillende pleeggezinnen gezeten en altijd waren het bekenden (ouders van vriendjes e.d.). Bij geen van die gezinnen ging het goed. San voelt zich niet geholpen door Bureau Jeugdzorg, hooguit van de regen in de drup. Over de oorzaak zegt hij: "Ik begrijp het ook wel want zo'n gezinsvoogd moet 40 families onderhouden."

Toen hij de mogelijkheid kreeg om naar Tsjechië te gaan nam hij die kans dan ook met beide handen aan. Helaas liep dit avontuur uit op één grote deceptie. San bleek op een zeer strenge tuchtschool terecht te zijn gekomen. Hij wilde daar al snel weg, maar dat mocht niet. Uiteindelijk is hij door middel van chantage weggekomen. Eenmaal in Nederland aangekomen kon San niet meer bij zijn zieke vader inwonen. Zijn broertje kon er niet mee leven, dat San zijn rol (de zorg voor hun vader) weer van hem over nam. San is vervolgens een tijdje dakloos geweest.

Daniël

Tot aan de middelbare school waren er weinig problemen voor Daniël, daarna ging het mis. Vanaf het moment dat hij op de middelbare school terecht kwam, ging hij zich – mede door zijn vrienden – meer met andere dingen bezighouden dan met school. Hij vond het leven op de middelbare school 'hard'. Als je niet kunt meekomen, laten ze je links liggen (vooral medeleerlingen, soms ook docenten). Een leraar die wel wat in hem zag, liet hem voorwaardelijk overgaan naar het tweede jaar, maar hij heeft de achtergelopen vakken nooit in kunnen halen. Daniël had in die tijd last van zware depressies en heeft veel met drugs geëxperimenteerd.

Nadat hij van school af is gegaan, komt hij terecht bij een psychologisch pedagogisch instituut (Altra College). Maar daar vond hij het net zo 'hard' als op de middelbare school: "Het PPI is eigenlijk de laatste stop, maar ook hier zit je in hetzelfde schuitje. Er worden zelfs jongeren weggestuurd." Later volgt Daniël nog twee jaar een opleiding installatietechniek aan het ROC. Door zijn problemen en depressies stopt hij daar uiteindelijk toch weer mee.

Analyse van Knelpunten

Uit de verhalen van de jongens zijn een aantal knelpunten naar voren gekomen bij de aanpak van

voortijdig schoolverlaten. Sommige van deze problemen werden door de jongens zelf als knelpunt genoemd, andere zijn uit hun verhalen af te leiden.

Gebrek aan betrokkenheid (van de school)

Alle drie de jongens geven aan dat ze een enthousiaste en gemotiveerde leraar/coach/mentor gemist hebben. San en Daniël in het algemeen, iemand die hen had kunnen helpen met de problemen thuis, etc. Dat kan een gezinsvoogd zijn, maar ook een buurman. Iemand die naar hen luistert en zich hun lot aantrekt.

Rabi had vooral op school en begeleider nodig. Als daar iemand was geweest, die zich echt om Rabi had bekommerd en hem had gezegd dat hij een diploma nodig heeft voor na zijn voetbalcarrière, dan was hij misschien op school gebleven. Bij Telstar voelde Rabi die betrokkenheid wel, op school niet. Daarom trainde hij stiekem overdag ook (zijn moeder dacht dat hij gewoon naar school ging) en spijbelde. Tijdens het gesprek wordt als belangrijke oorzaak voor het gebrek aan individuele betrokkenheid op scholen de schaalvergroting die de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden genoemd. Docenten hebben met zoveel leerlingen te maken, dat ze geen tijd kunnen besteden aan huisbezoeken e.d.

Verkokering – geen ‘overview’

Bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten zijn ontzettend veel (overheids)organisaties betrokken – lokaal (op stadsdeelniveau zelfs), provinciaal (zoals Bureau Jeugdzorg) en nationaal (verschillende ministeries). De organisatie is veel te ingewikkeld. Er is maar één iemand met het complete beeld van de problemen van een individu en dat is de jongere zelf. Hij (of zij) moet telkens opnieuw het hele verhaal vertellen en heeft te maken met een hele reeks contactpersonen die ieder weer iets anders vertellen. Het gevolg is dat geen van de betrokkenen overzicht heeft over de situatie van de jongeren, iedereen ziet maar een klein stukje. Hierdoor is er vaak lange tijd geen inzicht in de problemen van jongeren. Als dat er uiteindelijk wel is, is het meestal te laat om adequaat in te kunnen grijpen.

Procedures en protocollen

De jongens geven alle drie aan dat ze voelen dat er niet naar hen geluisterd wordt. Als zij bij hun verhaal vertellen aan een hulpverlener (bijvoorbeeld iemand van Bureau Jeugdzorg) dan merken ze dat diegene hun problemen direct in een protocol proberen te passen. Ze gaan in hun hoofd het boekje na en kijken in welk hokje ze dit probleem het best kunnen passen. De officiële procedure is vaak geen adequate oplossing voor hun specifieke probleem.

Bureau Jeugdzorg: indiceren, geen langdurige hulp geven

San geeft aan dat hij zich heel slecht geholpen voelt door Bureau Jeugdzorg. Hij wil liever helemaal geen hulp nodig hebben, maar als dat dan toch zo is, wil hij ook goed geholpen worden. De deelnemer van Bureau Jeugdzorg herkent dit wel. De hoofdtaak van het bureau is om indicaties te stellen en Bureau Jeugdzorg is slecht in het geven van langdurige steun. Zo is gezinsvoogd voor de meeste mensen een tijdelijke functie, waar een grote doorstroming is.

Mogelijke oplossingen

Tijdens het 'Functioneringsgesprek' hebben we ook gesproken over mogelijke oplossingen voor de genoemde knelpunten. Manieren om ervoor te zorgen dat andere jongeren in de toekomst niet zo ver en zo lang wegraken van school (en werk). Of misschien zelfs om te zorgen dat schoolverlaters terug naar school gaan. Er zijn ook een aantal preventieve maatregelen ter sprake gekomen, die we hier noemen. Het gaat hierbij niet om dé oplossing voor alle problemen, maar om een aantal mogelijke eerste stappen in de richting van de verbetering van de aanpak van het schoolverlaten.

Basisscholen: aandacht voor sociale vaardigheden (preventief)

Wat de jongens zelf als een stap zien om te voorkomen dat jongeren van school gaan, is het leren van sociale vaardigheden op jonge leeftijd. Op de basisschool leer rekenen en lezen, maar niet dat je respect voor elkaar moet hebben. Dat zorgt ervoor dat kinderen hard tegen elkaar zijn, ze komen alleen voor zichzelf op. Als je niet kunt meekomen (met leren of sporten, etc.) dan val je buiten de groep. Hoe ouder de kinderen worden, des te harder ze zich opstellen.

Principe van brede school in voortgezet onderwijs (preventief)

Bij het gesprek is een docente van een brede basisschool aanwezig. Zij vertelt over de positieve werking van de voor- en naschoolse activiteiten voor de kinderen. De jongens geven aan dat het goed zou zijn als er ook brede middelbare scholen zouden komen. Hiermee voorkom je dat jongeren na schooltijd meteen op straat rond gaan hangen. Bovendien kunnen ze allerlei dingen buiten het curriculum om leren (door bedrijfsbezoeken, sporten e.d.). In Schotland bestaat een vergelijkbaar concept, namelijk de communityschool.

Vrijwillige hulpverlening Bureau Jeugdzorg binnen schoolmuren

Wat bij het idee van een brede middelbare school aansluit is het binnen de schoolmuren halen van Bureau Jeugdzorg. Daarmee worden de hulpverleners en jongeren dichter bij elkaar gebracht. De deelnemer van Bureau Jeugdzorg laat weten dat het volgens hem mogelijk moet zijn om de vrijwillige hulpverlening binnen scholen te laten plaatsvinden.

Combineren van school en topsport (preventief)

Als Rabi een goede mogelijkheid had gehad om school en voetbal te combineren, had hij waarschijnlijk zijn diploma gehaald. Inmiddels is Telstar een samenwerkingsverband aangegegaan (dat was nog niet het geval toen Rabi er speelde). Alle jonge (leerplichtige) topsporters zouden de mogelijkheid moeten krijgen om school en sport te combineren.

Jongeren van hun bed lichten (tijdelijk)

Een buurtregisseur vertelt dat hij in sommige gevallen jongeren thuis ophaalt en bij school afzet om ervoor te zorgen dat ze naar school gaan. Dit kan natuurlijk af en toe nuttig zijn, maar het is geen structurele oplossing. Tijdelijk kan het een aantal jongeren wel helpen.

Vereenvoudiging van de organisatie

De aanpak van voortijdig schoolverlaten is erg ingewikkeld georganiseerd en zeer verkokerd. Door de organisatie te vereenvoudigen, kan de aanpak vereenvoudigd worden. Een idee dat tijdens het gesprek geopperd wordt, is om de volledige organisatie van de jeugdzorg bij de gemeente neer te leggen. De belangrijkste eerste stap hierbij is om de verschillende organisaties beter onderling informatie te laten uitwisselen en beter te laten samenwerken.

Specifieke hulpverlening

De jongens geven aan dat zij het gevoel hadden dat ze een 'geval' waren waar een procedure op werd losgelaten. Om ervoor te zorgen dat zij zich serieus genomen voelen, zou er – beter - naar hen geluisterd moeten worden en de hulpverlening – zoveel mogelijk – op hun situatie aangepast moeten worden (binnen de bestaande regels).

Verantwoordelijkheid en vertrouwen geven aan jongeren

Een belangrijke stap (na het luisteren naar de jongeren) is volgens de oprichter van de Blauwe Olifant dat jongeren meer vertrouwen en verantwoordelijkheid moeten krijgen. Dat krijgen ze nu niet, waardoor ze het gevoel hebben dat ze niets kunnen. Hij geeft het voorbeeld van een aantal jongens op een ROC die hij de verantwoordelijkheid over een bepaald lokaal had gegeven. Het lokaal zag er piekfijn uit en het zelfvertrouwen van de jongens groeide enorm.

Capaciteit Bureau Jeugdzorg aanpassen

De aanwezige leerplichtambtenaar laat weten dat zij vaak schippert met tijdelijke oplossingen, omdat ze jongeren door de lange wachtlijsten niet direct door kan verwijzen naar Bureau Jeugdzorg.

Bijlage c: Narratieven en tijdslijnen

NARRATIEVEN : DE JONGENS

Wie 's ochtends bij de Blauwe Olifant binnenkomt, ziet jongeren de krant lezen. Straks, vertelt een van de jongens, zal de actualiteit worden besproken en zullen de jongens één moeilijk woord op het bord schrijven. Samen wordt de betekenis in een dikke Koenders opgezocht. Het is maandagochtend, half tien. We spreken drie jongeren over voortijdig schoolverlaten. Het zijn geen makkelijke gesprekken – de jongeren *switchen* veelvuldig tussen hun biografie en beschouwingen over de wereld. Ze spreken over 'het systeem', 'de wedstrijd', maken zich niet alleen zorgen over zichzelf, maar ook over de rest van de wereld. Drie jongens vertellen over hun leven – een leven dat ze jarenlang van school hield.

SAN

“Belangrijkste verklaring voor mijn schooluitval is mijn gezinssituatie”, vertelt San (22) op rustige toon. “Ik heb op mijn 9^e allerlei tests gehad en kreeg toen al te horen dat ik op m'n 12^e al alleen moest wonen. Op mijn 13^e legde ik mijn moeder al uit wat sociale verantwoordelijkheden zijn. *Ik* wilde niet zelfstandig zijn, ik wilde weten wie mijn ouders waren. Weet je, in deze wereld zie ik iedereen als een kip zonder kop maar gaan – ze maken alles stuk en niemand doet iets.” San is gedreven. Hij heeft zich op het gesprek voorbereid: “Aan het einde van de basisschool was sprake van veel huiselijk geweld. Op mijn 12^e of 13^e kreeg mijn vader een herseninfarct. Mijn ouders zijn voor die tijd gescheiden. Ik woonde bij mijn vader en ben samen met mijn broertje voor mijn vader gaan zorgen. We hebben allebei een slechte band met mijn moeder. De verzorging van mijn vader moest en wat moet moet.” San gaat vanaf dat moment niet meer naar school, maar loopt als hulpje mee in de bouw. “Ik heb veel gewerkt, veel zwart gewerkt. Ik heb klussen in de bouw gedaan, later ook zelf projecten. Je komt via via aan de slag; je doet een klus goed en dan word je gevraagd. Ik heb al die kasten in Hilversum van binnen gezien.”

Ook bij zijn vader gaat het niet goed – de situatie is niet ideaal voor een kind van 12, 13 jaar. “Nadat ik bij mijn vader heb gewoond, heb ik veel in pleeggezinnen gezeten; in dat traject ging erg veel fout. Gezinsvoogden denken eerst: als er maar een plek is. Je komt bij mensen terecht die denken er financieel iets aan over te houden. Ik kon bij een vriendje inwonen omdat ik goed met de moeder kon opschieten. Toch werd door de voogd niet gekeken naar wat goed voor *mij* was. Ik viel toen onder de supervisie van Bureau Jeugdzorg. Zij hebben voortdurend geschoven met hun verantwoordelijkheid: ik was gewoon een map waar ze mee leurd. Zo'n voogd heeft veertig

gezinnen in Amsterdam West, die moeten allemaal snel worden gerealiseerd. Ik zou eerst de lopende dossiers afronden. Dat moet je niet in twee maanden willen. Soms moet je daar een jaar de tijd voor nemen. Bureau Jeugdzorg benadert kinderen heel zakelijk.”

“Ik heb altijd contact met mijn vader gehouden, maar ben ook een tijdje dakloos geweest. Toen ik bij mijn vader terugkwam, ontstonden problemen met mijn broertje: ik kwam in zijn territorium. Bureau Jeugdzorg is dan de laatste die je wilt benaderen. Ik ken iemand die kon elke week zijn zwerfgeld ophalen. Je wordt er zo verbitterd van: als zij niet het beste met je voor hebben, dan houdt het op.” San is het ‘zat’ – hij wil een nieuwe toekomst beginnen en bespreekt de mogelijkheid met jeugdzorg om te emigreren. Dat kan, verzekert het Bureau hem. Als San wil kan hij naar Tjechië. San hapt toe: hij wil weg, eruit, en vertrekt naar het oosten. “Ik kwam via Bureau Jeugdzorg in Tjechië terecht – dat was echt een corrupt zootje. Ik dacht daar een nieuwe toekomst op te bouwen, bleek het een zeer strenge tuchtschool te zijn. Ik ben daar weggekomen door ze te chanteren. Ze kochten een pandje voor 100.000 euro en verkochten dat via een Tjech voor twee keer zoveel aan de Nederlandse organisatie. Ze staken een ton in hun zak. Het was net een film; ik vertrouw Jeugdzorg en de overheid nooit meer.”

San verwijt Jeugdzorg niet alleen zijn kafkaëske periode in Tjechië, ook bij terugkomst kreeg hij het gevoel dat het bureau niks voor hem deed. “Toen ik terugkwam uit Tjechië en me meldde bij Jeugdzorg, hadden ze daar een houding van: ‘Hallo, we hebben alles voor je gedaan wat we konden. We zijn klaar met je.’” Maar wat hadden ze kunnen doen? San hoeft nauwelijks na te denken: “Ze hadden me al eerder bij mijn ouders kunnen weghalen of iemand erbij roepen die wel met me kon communiceren. Dat is helemaal geen schande om te zeggen dat er iemand bij moet die wel begrijpt wat ik bedoel. Ze stonden vanaf mijn 12^e verbaasd over *hoe* ik sprak, maar niet over *wat* ik zei. Ze zitten in hun eigen ideeën van wat goed is gevangen. Het indammen van problemen is niet de oplossing, je moet niet alleen een reactie indammen, maar ook de oorzaak aanpakken.”

Het Tjechische avontuur zet hem wel aan het denken. “Na Tjechië wilde ik scholing gaan volgen. Ik heb een baan gekregen bij een elektrabedrijf; leren *en* werken. De school had echter administratieve fouten gemaakt – ze zeiden dat ik er niet hoorde omdat ik niet op de aanwezigheidslijst stond. Door dat gezanik heb ik het eerste jaar niet gehaald. Toen kon ik ook niet bij mijn baas blijven. Na een jaar kreeg ik wel een aanmaning van de school: of ik die wilde betalen. Ik heb het niet gedaan: ze konden toch niet bewijzen dat ik er ooit was geweest.

Vervolgens ben ik treinen gaan schoonmaken. Ik runde met een vriend vanuit Almere drie stations. Tot ik ziek werd. Het uitzendbureau zei: 'Ziek? Geen geld.' Tot iemand een balletje opgooide en zei dat dat niet mocht. Ik kreeg geen volledige informatie van het uitzendbureau. Dat heeft me veel geld gekost."

San was het zat. Het werk kostte hem zijn gezondheid en tijd en hij had het gevoel er niets aan over te houden. "Toen ben ik naar het CWI gegaan. Ik heb daar een duimendik dossier. Ik moest alles vier keer invullen. Ik moest geld lenen om de periode voordat ik een uitkering kreeg, te overbruggen. Ik moest wekelijks solliciteren en zij raakten vervolgens stukken kwijt. Ik raakte mijn huis kwijt, daar werd ik gewoon uitgekankerd. Weet je wat het meest bizarre is? Jongeren die dakloos zijn kunnen voor 17 euro per nacht overnachten. 17 euro per nacht! Dat is een eengezinswoning! Ik ben zelf bij de Blauwe Olifant gekomen en heb weer een huis. Mensen weten 't zelf altijd het beste."

Maar waar ligt volgens San de oorzaak van zijn problemen? "Probleem is de scholing: hoe is het mogelijk dat niemand luistert? De overheid moet meer steun bieden en mensen moeten goed nadenken en bewust zijn waar ze mee bezig zijn. Rob Oudkerk heeft ontbijt voor kinderen op scholen geregeld en dan word je door het systeem verwijderd. Hij ging naar de hoeren, maar wat kan mij dat schelen als hij voor eten zorgt?"

Er zijn volgens San meer problemen in Nederland. "Ze betalen je naar leeftijd, dat slaat nergens op. Niemand kiest er voor jong te zijn, dat is het klote aan dit systeem. Je wordt constant met oneerlijkheid geconfronteerd. Als je verder wil komen, moet er ook wel een leraar klaar staan die je verder kan helpen. De ellende begon al bij Jeugdzorg. Daar is niets meer over van idealen; ze denken eerst aan hun baan en dan aan hun salaris. *Ik heb niks. Elke cent die binnenkomt is er een. Je kan beter stelen dan een uitkering aanvragen.*" San is pessimistisch, hij mist 'leraren' die de wereld verder kunnen brengen. Hij maakt zich zorgen over mondiale ontwikkelingen waar hij geen greep op heeft. "Mensen zijn met de verkeerde dingen bezig. Ik ervaar het systeem als een verkrachting: ze zitten aan je, zelf zeg je niks en mensen vinden je vervolgens vies. Als de gemeente Amsterdam mij morgen aan het werk wil zien, dan lukt dat. Met dit systeem ga ik 's morgen om zes uur de straat op om statiegeld te verzamelen om te kunnen vreten. Alles boven de 200 euro wordt door de Belastingdienst afgenomen. Ik mag wel cursussen volgen, maar alleen waarvan *zij* denken dat het werkt." Toch is San niet uit het veld geslagen: hij heeft besloten zijn

technische diploma's te halen en begint in april weer aan een opleiding.

Tijdslijn San

Leeftijd/ Jaartal	San	Basisschool	Middelbare school	Bureau Jeugdzorg	Rechter	Tuchtschool (Tsjechië)	CWI	Blauwe Olifant
6 (1989)								
7 (1990)	Woont bij zijn ouders							
8 (1991)		Gaat naar basisschool en maakt deze af						
9 (1992)				Ondergaat verschillende testen				
10 (1993)								
11 (1994)								
12 (1995)				Krijgt indicatie uithuisplaatsing				
13 (1996)	Woont bij 4 verschillende pleeggezinnen en is tussendoor soms dakloos		Gaat naar het LBO officieel 3 jaar lang		Voogdijzaak, komt bij pleeggezinnen terecht			
14 (1997)								
15 (1998)								
16 (1999)								
17 (2000)	San wordt dakloos			Vraagt bij BJZ naar mogelijkheden voor buitenland		Vraagt bij BJZ naar mogelijkheden voor buitenland	Staat ingeschreven bij CWI	
18 (2001)								
19 (2002)								
20 (2003)	Woont zelfstandig en werkt via uitzendbureau							
21 (2004)								
22 (2005)	Is even dakloos eind 2005							
(2006)								Komt via vriend bij de Blauwe Olifant in november

DANIËL (23)

“Er zijn vele elementen die aan mijn voortijdig schoolverlaten hebben bijgedragen.” Daniël wikt en weegt zijn woorden. Ook hij heeft, net als San, het gesprek in het weekend nog voorbereid. “De basis is de schoolkeuze van mijn ouders – die was erg goed. Ik heb een hele fijne jeugd gehad, maar kreeg toch verkeerde vrienden. Dat blijkt nu een hele zware rugtas. Ik wilde erbij horen, maar was er niet klaar voor. Ik was met hele andere dingen bezig dan met school. Jongeren denken al snel verantwoordelijkheid voor hun eigen leven te kunnen nemen, ik ook, maar dat is in veel gevallen niet het geval. Ik koos niet voor school, maar voor mijn vrienden en had het bij mijn vrienden beter dan op school.”

Daniël wijt zijn voortijdig schoolverlaten aan de overgang tussen basis en voortgezet onderwijs: volgens hem twee totaal verschillende werelden. “De overgang van basis naar voortgezet onderwijs was heel erg groot. Alles was nieuw. Eerst was er individuele aandacht van leraren, in het voortgezet onderwijs moet je het zelf allemaal doen. Veel kinderen zijn daar niet klaar voor. Ik ook niet. Je zou een traject op maat moeten maken waarin steeds meer eigen verantwoordelijkheden worden gegeven.” Daniël denkt overigens niet dat iedereen die begeleiding nodig heeft. “Voor degenen die zonder begeleiding kunnen, moet ook een mogelijkheid zijn om hun gang te gaan. De goede leerlingen moeten niet onder de minder zelfstandige leiden. Ik bedoel dit: mensen zijn niet dom of slim, zelfstandig of onzelfstandig, mensen zijn onderling anders en daar wordt in dit systeem geen rekening mee gehouden.”

Ondanks de problemen, gaat hij wel ‘over’. “Ik ben voorwaardelijk meegenomen naar het tweede jaar. Ik kreeg geen rapport, mijn mentor had het geregeld. Dat was een superkerel, natuurlijk. Maar ik liep in het tweede jaar erg ver achter en ben toen gestopt met school. Ik neem het me soms nog wel kwalijk dat ik toen niet meer heb gedaan. Ik heb wel veel geleerd en gezien waar veel anderen zich niet mee bezighouden.” Daniël komt echter in de problemen. Tussen het moment dat hij de school verlaat en uit huis wordt geplaatst, zit een gat van 7 tot 8 maanden. “Ik leefde op straat en woonde bij mijn ouders. Je zit in de molen, maar niemand die je ziet of je opmerkt. Leraren, ouders, ze hebben niets gemerkt of ze drongen niet tot me door. Dat heeft een schep op de moeilijkheden gedaan.” Na die periode komt Daniël, via jeugdzorg, in het Affra Boddaert PPI (Altra Collega) terecht. Ook daar kan hij niet aarden.

“Bij de PPI zat ik op de verkeerde plek. Ik voelde me er niet thuis: ik heb daar alleen getafeltennist. Je wordt er opgevangen, maar niet gereïntegreerd. Je moet wat met die mensen doen. Daar zijn veel mensen die niet op hun plek zitten. Het is een dag- en nachtopvang en dat werkt niet als je wilt dat mensen weer mee gaan doen. Het accent in de begeleiding ligt vaak verkeerd: dat moet niet liggen op wat is fout gegaan, maar hoe nu verder. Dat leidt tot een probleemvolle toekomst, maar wel een toekomst. Als de maatschappij ervan bewust is dat jongeren niet meer te redden zijn, kiezen jongeren bewust voor hun eigen ding. Ze creëren een eigen samenleving.”

Daniël volgde op het PPI wel een schakeljaar op het ROC. “Iedereen om je heen heeft een diploma, ik had mijn diploma 2^e monteur. Ik ben in 1999 aan de slag gegaan bij een installatiebedrijf. Daar ging het ook mis: op een gegeven moment had ik een conflict over mijn salaris. Waarheid is het hoogste goed in mijn leven en zij logen tegen mij. Als zij me geen salaris geven, ga ik niet voor ze werken. Ik ben weggegaan.” Daniël vraagt een uitkering aan. “Ik heb 4,5 jaar met een uitkering op de bank gezeten. Ik deed en kon helemaal niks. Na mijn ontslag viel ik in een zwart gat. Ik kon niks meer voor elkaar krijgen. Maar weet je: de keuzen van nu zijn de voorpagina van morgen. Je moet de zaken bij jezelf zoeken. Kijk, ze zijn het allemaal eens over wie zij denken dat *ik* moet zijn, maar ze willen niet weten wie *ik* denk dat ik moet zijn.” Dan komt de pointe van Daniëls verhaal. Zijn biografie dient als illustratie van een bredere analyse.

“De periode tussen je derde en tiende levensjaar is een hele belangrijke fase. Dan zou meer aandacht moeten zijn voor spiritualiteit en humanisme. De zaken van het leven zijn belangrijk, maar de zaken zijn maar een deel van het verhaal. Je moet jongeren op het volle leven voorbereiden. In Nederland is een klimaat van een grote wedstrijd: iedereen moet slagen. Maar soms moet je mensen de tijd gunnen en gedachten erkennen die bij jezelf beginnen. Je moet meer individueel begeleiden. Mensen die buiten de maatschappij vallen, zijn toch een onderdeel van de samenleving. Niet iedereen is met die wedstrijd bezig; er zijn jongeren waar dat niet inzit. Als je aan de wedstrijd mee moet doen, maak dat dan ook mogelijk voor jongeren.”

Daar zijn instanties als Jeugdzorg volgens Daniël niet mee bezig. “Jeugdzorg moet zaken draaien, maar het gaat vaak verkeerd in de methoden om jongeren te bereiken. Er wordt niet goed geluisterd en er wordt weinig uitgehaald. Je zou voor iedereen beleid op maat moeten maken. Kijk, wij zijn lopende business, er zit handel in. Je moet je afvragen waarom er jongeren zijn die camera’s aan diggelen slaan, die, letterlijk, met de rug naar de maatschappij gaan staan. De

maatschappij ziet ze als drop-outs en laat ze liggen. Dan stroomt alle energie weg – de mens keert zich dan van de samenleving af met allerlei consequenties van dien. Waarheid is voor mij het belangrijkste goed. Ik ben 23 jaar en heb helemaal niks. Ik heb een zware depressie gehad. Het is de tijd voor evolutie, de Nieuwe Mens. Als we zo doorgaan, gaat de wereld naar de klote. Regeringen moeten het goede voorbeeld geven. Ik ga in september een opleiding beginnen. Ik wil bepaalde vakken halen om straks jongeren te kunnen begeleiden of activiteiten met ze te doen. Ik wil meer de sociale dan de technische kant op.”

TIJDSLIJN DANIEL

Leeftijd/ Jaartal	Daniel	Basis- school	Middelbare school	Bureau Jeugdzorg	PPI (Altra College)	ROC	CWI	Justitie	Blauwe Olifant	
6 (1988)	Woont bij zijn ouders	Heeft goede tijd op de basis- school en maakt deze af.								
7 (1989)										
8 (1990)										
9 (1991)										
10 (1992)										
11 (1993)										
12 (1994)										
13 (1995)	Woont officieel bij zijn ouders, maar soms op straat		Op de middel- bare school gaat hij voorwaar- delijk naar 't 2 ^e jaar, met een cijferloos rapport.							
14 (1996)				Jeugdzorg probeert Daniël te helpen	Via jeugdzorg naar opvrang 8 mnd.	Doet schakel- jaar bij ROC				
15 (1997)										
16 (1998)										
17 (1999)							ROC installatie- techniek 2 jaar, haakt dan af.			
18 (2000)		Werkt bij Installatie- bedrijf						Probeert een jaar lang een uitkering te krijgen.		
19 (2001)										
20 (2002)				Jeugdzorg voert psychia- trische gesprek- ken			Krijgt 4.5 jaar uitkering	Is in aanraking met justitie		
21 (2003)										
22 (2004)										
23 (2005)										
(2006)									Komt via jongeren- loket CWI bij de Blauwe Olifant in november	

RABI

Rabi is sportman *pur sang*. Voetbal is zijn leven en zelfs op de tafelfoetbaltafel kan hij slecht tegen zijn verlies; een eigenschap van doorzetters. “Ik heb zeker geen slechte jeugd gehad, geen strafblad of drugs gebruikt. Ik wilde profvoetballer worden en speelde op hoog niveau, bij Telstar. Ik raakte echter geblesseerd aan mijn enkel.” Het kwaad was toen al geschied: “Als ik ging trainen dan had ik geen zin in wiskunde en taal. Ik ging steeds vaker naar voetbal dan naar school. Op een gegeven moment stelde de school: of school of voetbal. Die keus is natuurlijk niet moeilijk: het werd dus voetbal.” Maar voetbal bracht Rabi niet wat hij hoopte – hij raakte geblesseerd en zijn profcarrière was voorbij. Hij moest aan de slag om het hoofd boven water te houden.

“Ik heb werk gevonden via Maatwerk, maar die hielden hun woord niet. Ze beloofden van alles, maar kwamen hun afspraken niet na. Op een dag zag ik een poster bij het CWI hangen: ‘Geen diploma’s gevraagd’. Daar ben ik meteen naartoe gegaan. Weet je wat het eerste is wat ze vroegen? ‘Heb je een diploma?’” Rabi’s ogen beginnen te rollen, hij heft zijn handen naar ‘t plafond. “Je moet wel eerlijk tegen jongeren zijn. Het eerste contact moet goed zijn, anders keren jongeren zich van je af. Je moet zeggen wat je wel en niet kan, anders raken jongeren dieper in de problemen.”

Rabi gaat zelf op zoek naar een baan. “Na voetbal heb ik overal gewerkt; op Schiphol, in winkels.” Hij heeft altijd moeite gedaan om zichzelf te presenteren. “Maar geen van die plaatsen was een plek waar mijn hart zei: ‘Hier hoor je thuis’. Ik ben via Maatwerk hier bij de Blauwe Olifant terechtgekomen. Hier is het goed. Hier gaan jongeren het rechte pad op. Voortijdig schoolverlaters hebben heel veel werkervaring. Ik geef les hoe je jezelf kan presenteren bij een sollicitatiegesprek.”

Rabi begeleidt een aantal jongeren en wil in april of september weer naar school. “Jongeren moeten een kans krijgen. Nu wordt steeds gesproken over Marokkanen dit en Marokkanen dat. Ze willen ze zelfs in een kamp opsluiten. Een kamp is niet vrij, weet je, dat is een gevangenis. Je kunt jongeren ook stimuleren door met ze te sporten. Eerst sporten, dan twee uurtjes les; dat werkt echt. Je moet jongeren verleiden weer naar school te gaan. Je moet ze snel antwoord op hun vragen geven als je ze hebt verleid.” Rabi wil ze erbij helpen – als het meezit wordt hijzelf jongerenwerker.

Tijdslijn Rabi

Leeftijd/ Jaartal	Rabi	Basisschool	Middelbare school	Telstar	CWI	Maatwerk	Blauwe Olifant
6 (1989)							
7 (1990)	Woont bij zijn moeder	Gaaf naar basisschool en maakt deze af					
8 (1991)							
9 (1992)							
10 (1993)							
11 (1994)							
12 (1995)							
13 (1996)				Gaaf 2 jaar naar middelbare school, maar spijbelt steeds meer	Voetbalf bij Telstar		
14 (1997)							
15 (1998)							
16 (1999)							
17 (2000)				enkelblessure			
18 (2001)	Werkt vier jaar: allerlei verschillende baantjes						
19 (2002)							
20 (2003)							
21 (2004)							
22 (2005)						Werkloos: klopt bij CWI aan zonder resultaat	Klopt bij Maatwerk aan
(2006)							